

Brüssel, **XXX**
[...](2020) **XXX** draft

KOMISJONI TEATIS

Komisjoni teatis riigiabi eeskirjade täitmise tagamise kohta liikmesriikide kohtute poolt

Kavand: komisjoni teatis riigiabi eeskirjade täitmise tagamise kohta liikmesriikide kohtute poolt

1. SISSEJUHATUS	2
1.1. Riigiabi kontrolli süsteem	3
1.2. Rakendamiskeeld.....	4
2. RIIGIABI EESKIRJADE TÄITMISE TAGAMISE ÜLDPÕHIMÕTTED.....	5
2.1. Lojaalse koostöö põhimõte.....	5
2.2. Riigisiseste menetluste suhtes kohaldatavad võrdväärsuse ja tõhususe põhimõte	6
2.2.1. Kaebeõigus	6
2.2.2. Pädevus.....	7
2.2.3. Kohtuotsuse seadusjõu põhimõte	8
3. KOMISJONI ÜLESANDED	9
3.1. Komisjoni ainupädevus.....	9
3.2. Komisjoni volitused riigiabi eeskirjade täitmise tagamiseks.....	10
4. LIIKMESRIIKIDE KOHTUTE ÜLESANDED.....	11
4.1. Liikmesriikide kohtute pädevuse piiritlemine riigiabi eeskirjade kohaldamisel.....	11
4.1.1. Kui komisjon on otsuse vastu võtnud.....	12
4.1.2. Kui komisjon on vastu võtnud otsuse, millega kuulutatakse abi siseturuga kokkusobivaks	12
4.1.3. Kui komisjon on vastu võtnud menetluse algatamise otsuse.....	13
4.2. Liikmesriikide kohtute pädevus.....	13
4.2.1. Abi olemasolu hindamine.....	14
4.2.2. Rakendamiskeelu rikkumise kindlakstegemine.....	14
4.2.2.1. Grupierandi määruste tingimuste kohaldamine	15
4.2.2.2. Olemasolev abi	15
4.2.3. Rakendamiskeelu rikkumisest mõjutatud üksikisikute õiguste kaitsmine.....	16
4.2.3.1 Meetme rakendamise peatamine või lõpetamine.....	17
4.2.3.2 Tagasinõudmine	17
4.2.3.3 Ajutised meetmed.....	19
4.2.3.4 Kahju hüvitamise nõuded.....	20
5. KOMISJONI JA LIIKMESRIIKIDE KOHTUTE KOOSTÖÖ.....	23
5.1. Komisjoni abi liikmesriikide kohtutele	23
5.1.1. Koostöövahendid.....	24
5.1.1.1. Teabe edastamine liikmesriikide kohtutele	24
5.1.1.2. Arvamuste edastamine riigiabi eeskirjade kohaldamise kohta.....	25
5.1.1.3. Amicus curiae märkuste esitamine	27
5.1.2. Ühtne kontaktpunkt ning arvamuste ja <i>amicus curiae</i> märkuste avaldamine	28
5.2. Liikmesriikide kohtute abi komisjonile.....	29
6. RIIGIABI EESKIRJADE JA OTSUSTE TÄITMATA JÄTMISE TAGAJÄRJED	29
6.1. Ebaseaduslikku abi käsitlevate menetluste algatamine komisjonis.....	30
6.2. Rikkumismenetlus.....	30

1. SISSEJUHATUS

- (1) Euroopa Komisjon on riigiabi ajakohastamisega¹ tegelenud alates 2012. aastast. Ajakohastamise raames on komisjon vastu võtnud õigusaktide, suuniste ja teatiste paketi riigiabi meetmete hindamiseks. See pakett on võimaldanud komisjonil keskenduda eelkontrolli tegemisel juhtumitele, millel on siseturule kõige suurem mõju, ja arendada samal ajal tihedamat koostööd liikmesriikidega riigiabi eeskirjade täitmise tagamisel. Sel eesmärgil andis komisjon liikmesriikidele rohkem võimalusi abi andmiseks ilma komisjoni eelneva kontrollita, nähes selleks ette täiendavad erandid kohustusest teatada komisjonile igast kavandatavast riigiabimeetmest. Selle tulemusena on grupierandite alusel antud abi summa suurenenud². Sellega seoses on liikmesriikide kohtute roll riigiabi eeskirjade täitmise tagamisel veelgi suurenenud.
- (2) 2019. aastal avaldas komisjon uuringu, mis käsitleb riigiabi eeskirjade ja otsuste täitmist liikmesriikide kohtute poolt 28 liikmesriigis³ (edaspidi „täitmisuuring“)⁴. Täitmisuuringus vaadati läbi üle 750 liikmesriikide kohtute otsuse kohtuasjades, mis jagunevad kahte kategooriasse: 1) kohtuasjad, mille puhul liikmesriikide kohtud on kaasatud abi ebaseadusliku rakendamise kohta järelduste tegemisse („nõuete täitmise tagamine eraõiguse kaudu“), ja 2) kohtuasjad, mille puhul liikmesriikide kohtud on kaasatud komisjoni tagasinõudeotsuste rakendamisse („nõuete täitmise tagamine avaliku õiguse kaudu“).
- (3) Täitmisuuringust selgus, et aastatel 2007–2017 suurenes liikmesriikide kohtutele esitatud riigiabiasjade arv. Hoolimata sellest kasvust on liikmesriikide kohtud määranud õiguskaitsevahendeid vaid harvadel juhtudel ning kahju hüvitamise nõuded moodustavad kohtuasjadest väga väikese osa. Lisaks ei ole eriti kasutatud komisjoni ja liikmesriikide kohtute koostöövahendeid, mis kehtestati 2009. aastal komisjoni teatisega riigiabi reguleerivate õigusaktide täitmise tagamise kohta liikmesriikide kohtute poolt (edaspidi „2009. aasta täitmisteatis“)⁵ ja 2015. aastal nõukogu määrusega (EL) 2015/1589 (edaspidi „menetlusmäärus“)⁶.
- (4) Käesolevas teatises esitatakse liikmesriikide kohtutele ja muudele huvitatud isikutele praktilist teavet riigiabi eeskirjade täitmise tagamise kohta riigi tasandil. Selle peamine eesmärk on anda liikmesriikide kohtutele suuniseid nende eeskirjade kohaldamiseks ja

¹ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „ELi riigiabi ajakohastamine“ (COM(2012)0209 final).

² 2015. aastast alates on üle 96 % uutest abimeetmetest, millega seotud kuludest teatati esimest korda, kuulunud üldise grupierandi määruse kohaldamisalas (vt http://ec.europa.eu/competition/state_aid/scoreboard/index_en.html).

³ Täitmisuuring tehti enne Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigi Euroopa Liidust ja Euroopa Aatomienergiaühendusest väljaastumise lepingu sõlmimist (24. jaanuar 2020) ja jõustumist (1. veebruar 2020). Kõik täitmisuuringus esitatud viited liikmesriikidele viitavad ka Ühendkuningriigile.

⁴ Vt „Final Study on the enforcement of State aid rules and decisions by national courts (COMP(2018)001)“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg, 2019, kättesaadav aadressil <https://state-aid-caselex-accept.mybit.nl/report>.

⁵ Komisjoni teatis riigiabi reguleerivate õigusaktide täitmise tagamise kohta liikmesriikide kohtute poolt (ELT C 85, 9.4.2009, lk 1).

⁶ Nõukogu 13. juuli 2015. aasta määrus (EL) 2015/1589, millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 108 kohaldamiseks (kodifitseeritud tekst) (ELT L 248, 24.9.2015, lk 9).

soodustada tihedamat koostööd komisjoniga. Teatistes võetakse arvesse küsimusi, mida need kohtud on tõstatanud täitmisuuringu käigus või eelotsuse tegemiseks Euroopa Liidu Kohtule (edaspidi „Euroopa Kohus“) edastatud kohtuasjades. Näiteks võib tuua komisjoni ja liikmesriikide kohtute menetluste ühtsust puudutavad küsimused või grupierandi määruste ebaõigest kohaldamisest tulenevad küsimused.

- (5) Käesoleva teatise eesmärk on anda suuniseid liikmesriikide kohtutele Euroopa Liidu toimimise lepingu (edaspidi „ELi toimimise leping“) artikli 267 tähenduses. Teatis ei ole liikmesriigi kohtute jaoks siduv ega mõjuta nende sõltumatust.
- (6) Pärast 2009. aasta täitmisteatise avaldamist on Üldkohtu ja Euroopa Liidu Kohtu (edaspidi koos „liidu kohtud“) praktika muutunud. Käesolev teatis hõlmab neid muutusi ja sellega asendatakse 2009. aasta täitmisteatis.
- (7) Käesolevas teatistes keskendutakse peamiselt nõuete täitmise tagamisele eraõiguse kaudu. Avaliku õiguse kaudu nõuete täitmise tagamise aspekte käsitletakse komisjoni teatistes ebaseadusliku ja siseturuga kokkusobimatu riigiabi tagasinõudmise kohta⁷. Peale selle on käesoleva teatise eesmärk soodustada tihedamat koostööd komisjoni ja liikmesriikide kohtute vahel, määrates kindlaks kõik olemasolevad koostöövahendid ja käsitledes riigiabi eeskirjade rikkumise tagajärgi.

1.1. Riigiabi kontrolli süsteem

- (8) ELi toimimise lepingu artikli 107 kohaselt „on igasugune liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest ükskõik missugusel kujul antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist, siseturuga kokkusobimatu niivõrd, kuivõrd see kahjustab liikmesriikidevahelist kaubandust“.
- (9) Üldine riigiabi andmise keeld tugineb riigiabiga seotud sekkumiste eel- ja järelkontrolli topeelsüsteemile. ELi toimimise lepingu artikli 108 kohaselt peab komisjon pidevalt kontrollima kõiki olemasolevaid abisüsteeme ja hindama liikmesriigi kõiki plaane anda uut abi või muuta olemasolevat abi. Selleks et komisjon saaks kõnealust kontrolli tulemuslikult teha, peavad liikmesriigid tegema koostööd, esitades kogu asjakohase teabe ja teatades riigiabi meetmetest.
- (10) Liikmesriigid on kohustatud esiteks teavitama komisjoni kõikidest meetmetest, mille eesmärk on anda uut abi või muuta olemasolevat abi, ja teiseks mitte rakendada sellist kavandatud meedet enne, kui komisjon on hinnanud selle kokkusobivust siseturuga (nn rakendamiskeeld)⁸. ELi toimimise lepingu artikli 108 lõikest 3 tuleneval rakendamiskeelul on vahetu mõju:⁹ see annab üksikisikutele õigusi, millele nad saavad liikmesriikide kohtutes tugineda.

---

⁷ [ELT C 247, 23.7.2019, lk 1.](#)

⁸ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 14. november 2019, Dilly's Wellnesshotel, C-585/17, ECLI:EU:C:2019:969, punkt 54.

⁹ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. märts 2019, Eesti Pagar, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, punkt 88; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 3. märts 2020, Vodafone Magyarország, C-75/18, ECLI:EU:C:2020:139, punkt 22; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. november 2013, Deutsche Lufthansa, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, punkt 29.

- (11) Sellest järeldub, et riigiabi kontrolli süsteemi rakendamine, mille põhialus on ELi toimimise lepingu artikli 108 lõige 3, on nii komisjoni kui ka liikmesriikide kohtute kohuseks, kuna nende vastavad ülesanded on küll üksteist täiendavad, kuid siiski eraldiseisvad. Kuigi abimeetmete siseturuga kokkusobivuse hindamine on komisjoni ainupädevuses, on liikmesriikide kohtute ülesanne kaitsta üksikisikute õigusi ELi toimimise lepingu artikli 108 lõike 3 võimaliku rikkumise eest¹⁰.

1.2. Rakendamiskeeld

- (12) ELi toimimise lepingu artikli 108 lõike 3 vahetu kohaldatavus tähendab, et liikmesriikide kohtud peavad tagama, et selle sätte rikkumisega kaasnevad nende riigisisese õiguse kohaselt kõik tagajärjed¹¹.
- (13) Selleks et meetme suhtes kohalduks ELi toimimise lepingu artikli 108 lõike 3 nõuded, peavad olema täidetud kaks tingimust, millest üks on positiivne ja teine negatiivne: esiteks, meede kvalifitseerub riigiabiks,¹² ja teiseks, meede ei vasta kõigile teatamiskohustusest vabastamise tingimustele.
- (14) Kui meede ei kujuta endast riigiabi, võivad liikmesriigid seda seega rakendada ilma komisjoni eelnevalt teavitamata. Komisjon on andnud suunised riigiabi mõiste tõlgendamiseks¹³.
- (15) Teiseks on komisjon vastu võtnud grupierandimäärused, nagu üldine grupierandi määrus,¹⁴ millega kehtestatakse tingimused, mille kohaselt tuleb või võib abimeetmeid pidada siseturuga kokkusobivaks artikli 107 lõike 2 või 3 alusel¹⁵. Vähesese tähtsusega abi määrustega¹⁶ kehtestas komisjon ka tingimused, mille kohaselt peetakse abi

---

¹⁰ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. oktoober 2006, Transalpine Ölleitung in Österreich, C-368/04, ECLI:EU:C:2006:644, punkt 38; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. märts 2010, CELF et ministre de la Culture et de la Communication, C-1/09, ECLI:EU:C:2010:136, punkt 26; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. november 2015, Klausner Holz Niedersachsen, C-505/14, ECLI:EU:C:2015:742, punkt 21; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 3. märts 2020, Vodafone Magyarország, C-75/18, ECLI:EU:C:2020:139, punkt 21.

¹¹ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. märts 2019, Eesti Pagar, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, punktid 88–89; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 3. märts 2020, Vodafone Magyarország, C-75/18, ECLI:EU:C:2020:139, punktid 22–23.

¹² Vt selle kohta komisjoni teatis riigiabi mõiste kohta ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses ([ELT C 262, 19.7.2016, lk 1](#)).

¹³ Komisjoni teatis riigiabi mõiste kohta ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses ([ELT C 262, 19.7.2016, lk 1](#)); komisjoni teatis Euroopa riigiabi eeskirjade kohaldamise kohta üldist majandushuvi pakkuvate teenuste osutamise eest makstava hüvitise suhtes ([ELT C 8, 11.1.2012, lk 4](#)); komisjoni teatis EÜ asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamise kohta garantiidena antava riigiabi suhtes ([ELT C 155, 20.6.2008, lk 10](#)).

¹⁴ Komisjoni 17. juuni 2014. aasta määrus (EL) nr 651/2014 aluslepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnistatakse siseturuga kokkusobivaks ([ELT L 187, 26.6.2014, lk 1](#)).

¹⁵ ELi toimimise lepingu artikli 109 kohaselt võib Euroopa Liidu Nõukogu võtta vastu määrusi ELi toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamiseks ning määrata abi liigid, mis on teavitamiskohustusest vabastatud. Nagu on sätestatud ELi toimimise lepingu artikli 108 lõikes 4, võib komisjon seejärel võtta vastu määrusi seoses riigiabi liikidega, mille nõukogu on vastavalt artiklile 109 kindlaks määranud.

¹⁶ Nõukogu 18. detsembri 2013. aasta määrus (EL) nr 1407/2013, milles käsitletakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamist vähesese tähtsusega abi suhtes ([ELT L 352, 24.12.2013, lk 1](#)); komisjoni 25. aprilli 2012. aasta määrus (EL) nr 360/2012 Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamise kohta üldist majandushuvi pakkuvaid teenuseid osutavatele ettevõtjatele antava vähesese tähtsusega abi suhtes ([ELT L 114, 26.4.2012, lk 8](#)); komisjoni 18. detsembri 2013. aasta määrus (EL) nr 1408/2013, milles käsitletakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamist vähesese tähtsusega abi suhtes

liikmesriikidevahelist kaubandust mittekahjustavaks ja konkurentsi mittemoonutavaks või seda mitte moonutada ähvardavaks¹⁷. Kui abimeede vastab kõigile nendes määrustes sätestatud asjakohastele tingimustele, on asjaomane liikmesriik vabastatud kohustusest komisjoni abist teavitada.

- (16) Kolmandaks kehtestas komisjon otsuses üldist majandushuvi pakkuvatele teenustele antava riigiabi kohta¹⁸ ning määruses avaliku reisijateveoteenuse osutamise kohta raudteel ja maanteel¹⁹ tingimused, mille kohaselt peetakse avaliku teenindamise kohustuste hüvitamist siseturuga kokkusobivaks vastavalt ELi toimimise lepingu artikli 106 lõikele 3 ja artiklile 93. Ka sellistel juhtudel ei kohaldata asjaomaste meetmete suhtes rakendamiskeeldu.

2. RIIGIABI EESKIRJADE TÄITMISE TAGAMISE ÜLDPÕHIMÕTTED

2.1. Lojaalse koostöö põhimõte

- (17) Euroopa Liidu lepingu²⁰ (edaspidi „ELi leping“) artikli 4 lõige 3 kohustab liikmesriike Euroopa Liidu ülesannete täitmisele kaasa aitama. Selles artiklis sätestatud lojaalse koostöö põhimõtte kohaselt abistavad Euroopa Liit ja liikmesriigid, tegutsedes oma pädevuse piires, üksteist nende ülesannete täitmisel.
- (18) ELi lepingu artikli 4 lõikest 3 tulenev vastastikuse abistamise kohustus kehtib ka liikmesriikide kohtutele²¹. See tähendab, et komisjon abistab liikmesriikide kohtuid liidu õiguse kohaldamisel²² ja liikmesriikide kohtud omakorda abistavad komisjoni tema ülesannete täitmisel. Liikmesriikide kohtud peavad seega võtma kõik vajalikud meetmed, et tagada liidu õigusest tulenevate kohustuste täitmine, ja hoiduma selliste otsuste tegemisest, mis võivad ohustada ELi lepingu ja ELi toimimise lepingu (edaspidi koos „aluslepingud“) eesmärkide saavutamist²³.

---

põllumajandussektoris ([ELT L 352, 24.12.2013, lk 9](#)); komisjoni 27. juuni 2014. aasta määrus (EL) nr 717/2014, milles käsitletakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes kalandus- ja vesiviljelussektoris ([ELT L 190, 28.6.2014, lk 45](#)).

¹⁷ Sellised määrused võetakse vastu vastavalt nõukogu 13. juuli 2015. aasta määrusele (EL) 2015/1588, milles käsitletakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamist teatavate horisontaalse riigiabi liikide suhtes ([ELT L 248, 24.9.2015, lk 1](#)).

¹⁸ Komisjoni 20. detsembri 2011. aasta otsus 2012/21/EL Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 106 lõike 2 kohaldamise kohta üldist majandushuvi pakkuvaid teenuseid osutavatele ettevõtjatele avalike teenuste eest makstava hüvitisena antava riigiabi suhtes (teatavaks tehtud numbri K(2011) 9380 all) ([ELT L 7, 11.1.2012, lk 3](#)).

¹⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. oktoobri 2007. aasta määrus (EÜ) nr 1370/2007, mis käsitleb avaliku reisijateveoteenuse osutamist raudteel ja maanteel ([ELT L 315, 3.12.2007, lk 1](#)).

²⁰ [ELT C 202, 7.6.2016, lk 13](#).

²¹ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 22. oktoober 2002, Roquette Frères, C-94/00, ECLI:EU:C:2002:603, lk 31.

²² Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. juuli 1996, SFEI jt, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, punkt 50; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 28. veebruar 1991, Delimitis vs. Henninger Bräu, C-234/89, ECLI:EU:C:1991:91, punkt 53.

²³ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. september 2014, komisjon vs. Saksamaa, C-527/12, ECLI:EU:C:2014:2193, punkt 56; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. november 2013, Deutsche Lufthansa, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, punkt 41.

2.2. Riigisiseste menetluste suhtes kohaldatavad võrdvärsuse ja tõhususe põhimõtte

- (19) Euroopa Kohus on järjepidevalt tunnustanud menetlusautonoomia põhimõtet riigiabi eeskirjade täitmise tagamisel²⁴. Selle põhimõtte kohaselt võivad liikmesriigid asjaomast küsimust käsitleva liidu õigusakti puudumisel vabalt valida, kuidas nad täidavad aluslepingutest tulenevaid kohustusi, tingimusel et vahendid, mida nad kasutavad, ei kahjusta liidu õiguse ulatust ega tõhusust. Seega peavad liikmesriikide kohtud võtma juhul, kui komisjon ei ole teinud otsust meetme kokkusobivuse kohta siseturuga, kooskõlas oma riigisisese õigusega asjakohaseid meetmeid, et tagada riigiabi eeskirjade nõuetekohane rakendamine²⁵.
- (20) Riigisisese õiguse kohaldamine ei tohi muuta ELi toimimise lepingu artikli 108 lõike 3 järgimise tagamist liikmesriikide kohtute jaoks võimatuks või ülemäära raskeks²⁶. Liidu kohtute praktika kohaselt ei tohi kohaldatavad riigisiselised õigusnormid olla ebasoodsamad kui samalaadseid riigisiselisi olukordi reguleerivad õigusnormid (nn võrdvärsuse põhimõtte) ning need ei tohi muuta liidu õiguskorraga antud õiguste kasutamist tegelikult võimatuks või ülemäära keeruliseks (nn tõhususe põhimõtte)²⁷.

2.2.1. Kaabeõigus

- (21) Menetlusautonoomia põhimõtte kohaldamisel kohaldavad liikmesriigid riigiabi puudutavate riigisiseste kohtuvaidluste suhtes oma riigisiselisi kaabeõigust käsitlevaid norme, tingimusel et need on kooskõlas võrdvärsuse ja tõhususe põhimõttega.
- (22) Tõhususe põhimõtte kohaselt ei tohi riigisiselised õigusnormid, mis käsitlevad kaabeõigust ja põhjendatud huvi, kahjustada isikute õigust tõhusale kohtulikule kaitselise seoses õigustega, mis on neile liidu õiguskorraga antud²⁸.
- (23) Täitmisuuringust ilmnes, et liikmesriikide kohtud lahendavad peamiselt asju, mille on algatanud abisaaja konkurendid, keda ebaseadusliku abi rakendamisest tulenevad konkurentsimoontused otseselt riivavad²⁹.

²⁴ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. september 1983, Deutsche Milchkontor GmbH, C-205/82, ECLI:EU:C:1983:233, punktid 22–23; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 13. juuni 2002, Madalmaad vs. komisjon, C-382/99, ECLI:EU:C:2002:363, punkt 90; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. september 2014, komisjon vs. Saksamaa, C-527/12, ECLI:EU:C:2014:2193, punktid 39–42; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 23. jaanuar 2019, Fallimento Traghetti del Mediterraneo, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, punkt 72; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. november 2015, Klausner Holz Niedersachsen, C-505/14, ECLI:EU:C:2015:742, punktid 40–41; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. märts 2019, Eesti Pagar, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, punkt 135.

²⁵ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. märts 2019, Eesti Pagar, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, punkt 89.

²⁶ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. november 2015, Klausner Holz Niedersachsen, C-505/14, ECLI:EU:C:2015:742, punktid 41–42 ja 45; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. märts 2019, Eesti Pagar, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, punktid 138–140.

²⁷ Tõhususe põhimõtte järgimise käsitlemiseks tuleb analüüsida selle sätte eripära ja selle rolli asjaomases menetluses. Vt selle kohta kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. november 2015, Klausner Holz Niedersachsen, C-505/14, ECLI:EU:C:2015:742, punkt 40.

²⁸ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 13. jaanuar 2005, Streekgewest, C-174/02, ECLI:EU:C:2005:10, punkt 18.

²⁹ Vt „Final Study on the enforcement of State aid rules and decisions by national courts (COMP(2018)001)“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg, 2019, lk 71, kättesaadav aadressil <https://state-aid-caselex-accept.mybit.nl/report>.

- (24) Füüsilisel või juriidilisel isikul võib aga olla huvi algatada menetlus liikmesriigi kohtus ka muul eesmärgil kui selleks, et kõrvaldada riigiabi ebaseadusliku rakendamisega tekitatud konkurentsimoonus. Liikmesriigi kohtud peavad hindama hageja põhjendatud huvi algatada menetlus, olenemata sellest, kas abimeetmest tulenev konkurentsimoonus on teda otseselt riivanud või mitte. Seega peavad liikmesriikide kohtud võtma kaabeõigust käsitlevate riigisiseste õigusnormide kohaldamisel arvesse oma kohustust kaitsta menetluse algatamiseks põhjendatud huvi omavate isikute (edaspidi „kolmandad isikud“) huve³⁰.
- (25) Lisaks peavad liikmesriikide kohtud võtma maksumeetmete kaudu antud riigiabiga seotud asjades kolmandate isikute kaabeõiguse ja põhjendatud huvi hindamisel arvesse täiendavaid asjaolusid. Võib arvata, et kolmandatest isikutest maksumaksjatel on huvi algatada kohtumenetlus, et saada tagasi maks, mis koguti rakendamiskeeldu rikkudes, üksnes juhul, kui nende suhtes kohaldatav maks on osa ebaseadusliku riigiabi rahastamisest³¹. Nende kaabeõigus ei põhine nende ja abisaaja vahelise konkurentsisuhte olemasolul³².
- (26) Kolmandatest isikutest maksumaksjad seevastu ei saa tugineda sellise abimeetme ebaseaduslikkusele, millega vabastatakse maksust teatavad ettevõtjad või sektorid, et vältida selle maksu tasumist või saada see tagasi. See on nii ka juhul, kui nad konkureerivad abisaajatega³³. Tegelikult aitaks selline lahendus tugevdada riigiabi konkurentsivastast mõju, sest see suurendaks nende ettevõtjate arvu, kes saavad kasu maksuvabastusest, mis kujutab endast ebaseaduslikku riigiabi.

2.2.2. Pädevus

- (27) Menetlusautonoomia põhimõtte kohaselt määratakse ebaseadusliku abi andmise menetlustes pädevad kohtud iga liikmesriigi enda õigussüsteemi alusel. Ühtlasi tähendab see seda, et liikmesriigid kehtestavad selliste kohtuasjade läbivaatamiseks üksikasjalikud menetlusnormid, tingimusel et järgitakse võrdväarsuse ja tõhususe põhimõtet³⁴.

---

³⁰ Näiteks Rumeenias on igaühel, keda ebaseaduslik riigiabimeede riivab, õigus pöörduda kohtusse. Vt „Final Study on the enforcement of State aid rules and decisions by national courts (COMP(2018)001)“, 3. lisa riigiaruanded, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg, 2019, lk 404, kättesaadav aadressil <https://state-aid-caselex-accept.mybit.nl/report>. Ka Lätis põhineb kaabeõigus otse ELi toimimise lepingu artikli 108 lõikel 3 ja seega võivad liikmesriigi kohtud tugineda menetlusmääruses sätestatud huvitatud isiku mõiste määratlusele, et teha kindlaks, kas isikul on asjas kaabeõigus. Vt „Final Study on the enforcement of State aid rules and decisions by national courts (COMP(2018)001)“, 3. lisa riigiaruanded, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg, 2019, lk 300, kättesaadav aadressil <https://state-aid-caselex-accept.mybit.nl/report>.

³¹ Viidatakse näiteks juhtudele, kus ebaseaduslikku abi rahastatakse hageja suhtes kohaldatavast maksust. Olukord on aga teistsugune juhul, kui vaidlus ei puuduta mitte vaidlusalusest maksust vabastamise taotlust, vaid selle maksuga seotud õigusnormide õiguspärasust. Vt selle kohta kohtuotsus, Euroopa Kohus, 3. märts 2020, Vodafone Magyarorszá, C-75/18, ECLI:EU:C:2020:139, punkt 25, ja kohtuotsus, Euroopa Kohus, 26. aprill 2018, ANGED, C-233/16, ECLI:EU:C:2018:280, punkt 26.

³² Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 13. jaanuar 2005, Streekgewest, C-174/02, ECLI:EU:C:2005:10, punkt 19.

³³ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 10. november 2016, DTS Distribuidora de Televisión Digital vs. komisjon, C-449/14 P, ECLI:EU:C:2016:848, punktid 81–82; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. detsember 2016, komisjon vs. Aer Lingus, C-164/15 P, ECLI:EU:C:2016:990, punkt 121; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 3. märts 2020, Vodafone Magyarorszá, C-75/18, ECLI:EU:C:2020:139, punktid 24–28.

³⁴ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 23. jaanuar 2019, Fallimento Traghetti del Mediterraneo, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, punkt 72.

- (28) Liidu õiguse erinormide puudumise tõttu on liikmesriikide kohtusüsteemide ülesehitus väga erinev. Kuigi mõned liikmesriigid on loonud riigiabi küsimuste arutamiseks erikohtud, on teised andnud sellealase ainupädevuse olemasolevate kohtute kolleegiumidele või võtnud vastu menetlusnormid, milles selgitatakse kohtute pädevust avaliku õiguse ja eraõiguse kaudu nõuete täitmise tagamise asjades³⁵. Enamikus liikmesriikides on riigiabi eeskirjade kohaldamisel pädevad tsiviil- ja halduskohtud³⁶.

2.2.3. Kohtuotsuse seadusjõu põhimõte

- (29) Kohtuotsuse seadusjõu põhimõtte kohaselt ei ole jõustunud lahendeid enam võimalik vaidlustada. Nii on see pärast kõigi edasikaebevõimaluste ammendamist või nende kasutamiseks sätestatud tähtaja möödumist. Kohtuotsuse seadusjõu põhimõtte eesmärk on tagada õigusrahu ja õigussuhete stabiilsus ning korrakohane õigusemõistmine, mis on sätestatud nii liidu õiguskorras kui ka liikmesriikide õiguskordades³⁷.
- (30) Liidu õiguse esimuslikkuse põhimõtte³⁸ kohaselt on liikmesriikide kohtutel kohustus tagada liidu õiguse sätete täielik toime, sealhulgas keelduda omal algatusel kohaldamast iga sellega vastuolus olevat riigisisest õigusnormi. See kehtib ka kohtuotsuse seadusjõu põhimõtet käsitlevate riigisiseste õigusnormide kohta³⁹.
- (31) Lisaks on liidu kohtute praktika piiranud kohtuotsuse seadusjõu põhimõtte mõju riigiabi valdkonnas. Seega saab kohtuotsuse seadusjõu põhimõtte laieneda üksnes väidetele, mille osas kohtuotsus on juba jõustunud – arvestades võrdväarsuse ja tõhususe nõudeid –, kuid mitte küsimustele, mida oleks võidud varasema kohtuvaidluse käigus tõstatada, kuid ei tõstatatud⁴⁰.
- (32) Liidu õiguse esimuslikkuse põhimõtte takistab ka kohtuotsuse seadusjõu põhimõtte kohaldamist eesmärgiga piirata komisjonile ELi toimimise lepinguga antud

---

³⁵ Näiteks Iirimaa on andnud konkurentsioigusega seotud vaidluste, sealhulgas riigiabiasjade lahendamise ainupädevuse kõrge kohtu konkurentsiasjade kolleegiumile (Competition List). Itaalias on riigi halduskohtutele antud alates 19. jaanuarist 2013 peaaegu ainupädevus menetleda avaliku ja eraõiguse kaudu riigiabi eeskirjade täitmise tagamisega seotud kohtuasju. Tsiviilkohtutele on jäänud pädevus teatavat liiki menetluste ja nõuete suhtes. Vt „Final Study on the enforcement of State aid rules and decisions by national courts (COMP(2018)001)“, 3. lisa riigiaruanded, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg, 2019, lk 253 ja 263–264, kättesaadav aadressil <https://state-aid-caselex-accept.mybit.nl/report>. Vt ka „Final Study on the enforcement of State aid rules and decisions by national courts (COMP(2018)001)“, lk 103–104.

³⁶ Enamikus liikmesriikides on halduskohtud pädevad eelkõige juhul, kui kaebaja vaidlustab avaliku võimu akti, näiteks abi tagasinõudmise või abi andmise korralduse, samal ajal kui tsiviilkohtud on pädevad küsimustes, mis on seotud riigiabi tagasinõudmisega maksejõuetusmenetluse raames või kahju hüvitamisega. Vt „Final Study on the enforcement of State aid rules and decisions by national courts (COMP(2018)001)“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg, 2019, lk 64, kättesaadav aadressil <https://state-aid-caselex-accept.mybit.nl/report>.

³⁷ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. november 2015, Klausner Holz Niedersachsen, C-505/14, ECLI:EU:C:2015:742, punkt 38.

³⁸ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. veebruar 1963, Van Gend en Loos vs. Administratie der Belastingen, C-26/62, ECLI:EU:C:1963:1; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 15. juuli 1964, Costa vs. E.N.E.L., C-6/64, ECLI:EU:C:1964:66; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 9. märts 1978, Amministrazione delle finanze dello Stato vs. Simmenthal, C-106/77, ECLI:EU:C:1978:49.

³⁹ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 18. juuli 2007, Lucchini, C-119/05, ECLI:EU:C:2007:434, punktid 60 ja 61.

⁴⁰ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 18. juuli 2007, Lucchini, C-119/05, ECLI:EU:C:2007:434, punktid 57–59; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. november 2015, Klausner Holz Niedersachsen, C-505/14, ECLI:EU:C:2015:742, punktid 30 ja 42–43.

ainupädevust⁴¹. Asjaolu, et liikmesriigi kohus on teinud otsuse riigiabi meetme kohta enne, kui komisjon on sama meetme kohta otsuse teinud, ei takista viimasel teha järeldust, et kõnealune meede kujutab endast ebaseaduslikku riigiabi. See kehtib isegi juhul, kui liikmesriigi kohus, kes teeb asjas viimase astme otsuse, on sellise järelduse eelnevalt välistanud.

3. KOMISJONI ÜLESANDED

- (33) ELi toimimise lepingu artikli 108 lõikega 3 kehtestatud eelneva kontrolli süsteemi eesmärk on, et rakendataks üksnes siseturuga kokkusobivaid abikavasid⁴². Selle eesmärgi saavutamiseks lükatakse kavandatud abikava rakendamine edasi kuni ajani, mil komisjon võtab vastu otsuse selle kokkusobivuse kohta siseturuga⁴³.

3.1. Komisjoni ainupädevus

- (34) Komisjoni põhiülesanne on hinnata abimeetme kokkusobivust siseturuga. Üldjuhul toimub see kahes etapis: esiteks hindab komisjon, kas meede kujutab endast riigiabi ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses;⁴⁴ teiseks uurib komisjon, kas meede on siseturuga kokkusobiv. Esimene etapp, mis seisneb abi olemasolu hindamises, on nii komisjoni kui ka liikmesriikide kohtute pädevuses, kuna viimati nimetatutel võib tekkida vajadus kindlaks teha, kas meetme suhtes kehtib rakendamiskeeld⁴⁵ (vt punktid 4.2.1 ja 4.2.2). Teine etapp, mis seisneb abimeetme kokkusobivuse hindamises, on komisjoni ainupädevuses. Abimeetme kokkusobivuse hindamise tulemused tuleb esitada otsuses,⁴⁶ mis allub liidu kohtute kontrollile⁴⁷.
- (35) Komisjon saab hinnata meetme kokkusobivust siseturuga pärast esialgset uurimist (kui tal ei ole kahtlusi meetme siseturuga kokkusobivuse suhtes)⁴⁸ või ametlikku uurimist (kui tal on kahtlusi meetme siseturuga kokkusobivuse suhtes)⁴⁹. Ametliku uurimismenetluse algatamisel võtab komisjon vastu otsuse, milles ta esitab oma esialgsed

---

⁴¹ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. november 2015, Klausner Holz Niedersachsen, C-505/14, ECLI:EU:C:2015:742, punkt 44; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 4. märts 2020, Buonotourist vs. komisjon, C-586/18 P, ECLI:EU:C:2020:152, punktid 92–96; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 4. märts 2020, CSTP Azienda della Mobilità vs. komisjon, C-587/18 P, ECLI:EU:C:2020:150, punktid 92–96.

⁴² Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 3. märts 2020, Vodafone Magyarorszá, C-75/18, ECLI:EU:C:2020:139, punkt 19.

⁴³ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. november 2013, Deutsche Lufthansa, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, punktid 25–26; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 18. mai 2017, Fondul Proprietatea, C-150/16, ECLI:EU:C:2017:388, punkt 40; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. märts 2019, Eesti Pagar, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, punkt 84.

⁴⁴ Komisjoni teatis riigiabi mõiste kohta ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses ([ELT C 262, 19.7.2016, lk 1](#)).

⁴⁵ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 4. märts 2020, Buonotourist vs. komisjon, C-586/18 P, ECLI:EU:C:2020:152, punkt 90.

⁴⁶ Vt menetlusmääruse artiklid 4 ja 9 ([ELT L 248, 24.9.2015, lk 14](#)).

⁴⁷ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 19. juuli 2016, Kotnik jt, C-526/14, ECLI:EU:C:2016:570, punkt 37.

⁴⁸ Vastuväidete esitamata jätmise otsus, menetlusmääruse artikli 4 lõige 3.

⁴⁹ Vt mõisted „positiivne otsus“ ja „negatiivne otsus“ vastavalt menetlusmääruse artikli 9 lõigetes 3 ja 5.

seisukohad selle kohta, kas meede kujutab endast riigiabi, ja kahtlused meetme siseturuga kokkusobivuse suhtes („menetluse algatamise otsus“)⁵⁰.

- (36) Kuigi ametliku uurimise ajal ei ole meetme siseturuga kokkusobivus veel otsustatud, on menetluse algatamise otsusel teatavad õiguslikud tagajärjed (vt punkt 4.1.3).
- (37) Komisjoni poolt oma otsustes riigiabi meetmetele antud hinnang piirab liikmesriikide kohtute pädevust (vt punkt 4.1). Komisjoni varasemad otsused on liikmesriikide kohtutele siduvad selles ulatuses, milles liikmesriigi kohus peab järgima komisjoni hinnangut abi olemasolu kohta⁵¹. Kui liikmesriigi kohus teeb aga otsuse enne komisjoni otsust, ei takista see kohtuotsus komisjoni hiljem teostamast talle ELi toimimise lepinguga antud ainupädevust (vt punkt 2.2.3)⁵².

3.2. Komisjoni volitused riigiabi eeskirjade täitmise tagamiseks

- (38) Kui komisjon jõuab järeldusele, et uuritud meede kujutab endast ebaseaduslikku ja siseturuga kokkusobimatut riigiabi, peab ta riigiabi eeskirjade rikkumise heastamiseks üldjuhul vastu võtma lõpliku otsuse, millega lõpetatakse ametlik uurimine ja kohustatakse kõnealune abi tagasi nõudma (edaspidi „tagasinõudeotsus“)⁵³, ⁵⁴.
- (39) Riigiabi käsitlevate menetlusnormide vastuvõtmisega kodifitseeris komisjon oma nõuete täitmise tagamise volitused⁵⁵. Menetlusmääruse artikli 16 kohaselt peab komisjon nõudma ebaseadusliku ja siseturuga kokkusobimatu abi tagastamist, võttes vastu otsuse. Kui komisjon sedastab oma otsuses, et abimeede on ebaseaduslik ja siseturuga kokkusobimatu, ei ole tal kaalutusõigust ja ta peab nõudma selle tagastamist,⁵⁶ välja arvatud juhul, kui see on vastuolus liidu õiguse üldpõhimõttega⁵⁷. Lisaks on komisjonil õigus abi tagasi nõuda kümne aasta jooksul⁵⁸.
- (40) Mõnel juhul võib komisjon menetlusmääruse artikli 13 kohaselt kehtestada oma äranägemisel ajutised meetmed seniks, kuni ta hindab abimeetme kokkusobivust. Komisjon võib eelkõige teha abi maksmise peatamise korralduse või abi tagastamise korralduse, kui on täidetud mitu tingimust⁵⁹, ⁶⁰. Nende meetmete eesmärk on piirata

⁵⁰ Vt menetlusmääruse artikli 4 lõiked 3 ja 4 ([ELT L 248, 24.9.2015, lk 14](#)).

⁵¹ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 15. september 2016, PGE, C-574/14, ECLI:EU:C:2016:686, punkt 33.

⁵² Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 4. märts 2020, *Buonotourist vs. komisjon*, C-586/18 P, ECLI:EU:C:2020:152, punktid 92–96; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 4. märts 2020, *CSTP Azienda della Mobilità vs. komisjon*, C-587/18 P, ECLI:EU:C:2020:150, punktid 92–96.

⁵³ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 14. veebruar 1990, *France vs. komisjon („Boussac“)*, C-301/87, ECLI:EU:C:1990:67, punktid 9–22. See ei välista võimalust, et komisjon annab konkreetsetel juhtudel abi tagastamise korralduse.

⁵⁴ Kui komisjon pelgalt tuvastab, et riigiabi on antud ebaseaduslikult, ilma sellest ELi toimimise lepingu artikli 108 lõike 3 kohaselt ette teatamata, ei nõua komisjon juba väljamakstud abi tagastamist enne, kui ta võtab vastu lõpliku otsuse, millega abi tunnistatakse siseturuga kokkusobimatuks.

⁵⁵ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 23. jaanuar 2019, *Fallimento Traghetti del Mediterraneo*, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, punkt 66; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. märts 2019, *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, punkt 110.

⁵⁶ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 7. märts 2002, *Itaalia vs. komisjon*, C-310/99, ECLI:EU:C:2002:143, punkt 99.

⁵⁷ Vt menetlusmääruse artikkel 16 ([ELT L 248, 24.9.2015, lk 14](#)).

⁵⁸ Vt menetlusmääruse artikli 17 lõige 1 ([ELT L 248, 24.9.2015, lk 14](#)).

⁵⁹ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 14. veebruar 1990, *Prantsusmaa vs. komisjon*, C-301/87, ECLI:EU:C:1990:67, punktid 19–20; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. märts 1991, *Itaalia vs. komisjon*, C-303/88,

teatamiskohustust mitte täites ja rakendamiskeeldu rikkudes antud abi rakendamisega tekitatavat kahju⁶¹.

4. LIIKMESRIIKIDE KOHTUTE ÜLESANDED

- (41) Kui komisjon peab kontrollima abimeetme kokkusobivust siseturuga, siis isegi juhul, kui ta on kindlaks teinud, et seda on rakendatud ELi toimimise lepingu artikli 108 lõiget 3 rikkudes, on liikmesriikide kohtute peamine ülesanne sellest rikkumisest puudutatud üksikisikute õiguste kaitsmine⁶².
- (42) Liikmesriikide kohtute ülesanne on pakkuda kolmandatele isikutele tõhusat õiguskaitset⁶³. Nende panus riigiabi kontrolli süsteemi on iseäranis vajalik juhtudel, kui antakse ebaseaduslikku abi ja kui komisjon ei ole teinud sama meetme kohta lõplikku otsust või kuni sellise otsuse vastuvõtmiseni, ning juhtudel, kui siseturuga kokkusobivat abi on antud rakendamiskeeldu rikkudes⁶⁴.

4.1. Liikmesriikide kohtute pädevuse piiritlemine riigiabi eeskirjade kohaldamisel

- (43) Liikmesriikide kohtutel on pädevus tõlgendada ja kohaldada ELi toimimise lepingu artikli 107 lõiget 1 ja artikli 108 lõiget 3. Täpsemalt öeldes, kui komisjon ei ole sama meetme⁶⁵ kohta otsust teinud, on liikmesriikide kohtud riigiabi olemasolu hindamisel seotud üksnes objektiivse riigiabi mõistega.
- (44) Ka komisjon hindab riigiabi olemasolu, mis on tavaliselt esimene etapp enne selle kokkusobivuse hindamist. Seega võib komisjoni igasugune menetlus, mis eelneb või järgneb liikmesriigi kohtus toimuvale menetlusele, mõjutada liikmesriigi kohtu menetlust,⁶⁶ nagu on selgitatud punktides 4.1.1–4.1.3.

ECLI:EU:C:1991:136, punkt 46; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. märts 1990, Belgia vs. komisjon, C-142/87, ECLI:EU:C:1990:125, punktid 14–16; [tühistatud Euroopa Kohtu otsusega; vt kohtuasi C-456/18 P].

⁶⁰ Kui liikmesriik ei täida abi maksmise peatamise või abi tagastamise korraldust, võib komisjon vastavalt menetlusmääruse artiklile 14 sel ajal, kui ta asja talle kättesaadava teabe põhjal läbi vaatab, anda selle otse Euroopa Kohtusse ja taotleda, et korralduse täitmata jätmine tunnistataks ELi toimimise lepingu rikkumiseks ([ELT L 248, 24.9.2015, lk 19](#)).

⁶¹ Vt menetlusmääruse artikli 13 lõiked 1 ja 2 ([ELT L 248, 24.9.2015, lk 19](#)).

⁶² Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 12. veebruar 2008, CELF et ministre de la Culture et de la Communication, C-199/06, ECLI:EU:C:2008:79, punkt 38; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. november 1991, Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires jt vs. Prantsusmaa, C-354/90, ECLI:EU:C:1991:440, punktid 11–12.

⁶³ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. detsember 1973, Lorenz GmbH vs. Saksamaa Liitvabariik jt, C-120/73, ECLI:EU:C:1973:152, punkt 8; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. november 1991, Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires jt vs. Prantsusmaa, C-354/90, ECLI:EU:C:1991:440, punkt 11; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. juuli 1996, SFEI jt, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, punkt 39.

⁶⁴ Liikmesriikide kohtute rolli kohta riigiabi eeskirjade täitmise tagamisel avaliku õiguse kaudu vt komisjoni teatis „Komisjoni teatis ebaseadusliku ja siseturuga kokkusobimatu riigiabi tagasinõudmise kohta“ ([ELT C 247, 23.7.2019, lk 1](#)).

⁶⁵ Vt ka kohtuotsus, Üldkohus, 20. juuni 2019, a&o hostel and hotel Berlin vs. komisjon, T-578/17, ECLI:EU:T:2019:437, punkt 72.

⁶⁶ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 4. märts 2020, CSTP Azienda della Mobilità vs. komisjon, C-587/18 P, ECLI:EU:C:2020:150, punktid 92–93; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 4. märts 2020, Buonotourist vs. komisjon, C-586/18 P, ECLI:EU:C:2020:152, punkt 96.

4.1.1. Kui komisjon on otsuse vastu võtnud

- (45) Liikmesriikide kohtutel on komisjoni otsuste suhtes piiratud pädevus ja nad peavad järgima komisjoni hinnangut riigiabi olemasolu kohta. Liikmesriikide kohtutel puudub ka pädevus komisjoni otsuseid kehtetuks tunnistada⁶⁷. ELi toimimise lepingu artikli 263 kohaselt on see pädevus ainult liidu kohtutel⁶⁸.
- (46) Kui liikmesriigi kohtul on kahtlusi komisjoni otsuse tõlgendamise või kehtivuse suhtes, võib ta paluda komisjonilt selgitust (vt punkt 5.1), või olenevalt asjaoludest, võib ta esitada või ta peab esitama⁶⁹ Euroopa Kohtule ELi toimimise lepingu artikli 267 kohaselt eelotsuse taotluse⁷⁰.

4.1.2. Kui komisjon on vastu võtnud otsuse, millega kuulutatakse abi siseturuga kokkusobivaks

- (47) Komisjoni lõplik otsus, millega tunnistatakse abi siseturuga kokkusobivaks, ei too kaasa selliste meetmete tagantjärele seadustamist, millega rakendatakse abi, mida anti ELi toimimise lepingus sätestatud rakendamiskeeldu rikkudes.
- (48) Sellega seoses peavad liikmesriikide kohtud üksikisikutele „tagama, et rakendamiskeeldu rikkumisest tehakse kõik vajalikud järeldused“⁷¹. Sellised järeldused puudutavad eelkõige abi rakendusaktide kehtivust ja rakendamiskeeldu eirates antud rahalise abi tagasinõudmist vastavalt riigisisesele õigusele.
- (49) Sellest järeldub, et kui kolmas isik taotleb liikmesriigi kohtus abi enneaegse rakendamisega seotud eeliste kaotamist, peaks kohus tema hagi rahuldama isegi siis, kui komisjon on kõnealuse abi juba siseturuga kokkusobivaks tunnistanud. Mis tahes muu

⁶⁷ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 22. oktoober 1987, Foto-Frost vs. Hauptzollamt Lübeck-Ost, C-314/85, ECLI:EU:C:1987:452, punkt 20.

⁶⁸ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. veebruar 1991, Zuckerfabrik Süderdithmarschen ja Zuckerfabrik Soest vs. Hauptzollamt Itzehoe ja Hauptzollamt Paderborn, liidetud kohtuasjad C-143/88 ja C-92/89, ECLI:EU:C:1991:65, punkt 23; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 9. november 1995, Atlanta Fruchthandelsgesellschaft jt (I) vs. Bundesamt für Ernährung und Forstwirtschaft, C-465/93, ECLI:EU:C:1995:369, punkt 51; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 18. juuli 2007, Lucchini, C-119/05, ECLI:EU:C:2007:434, punkt 53.

⁶⁹ ELi toimimise lepingu artikli 267 alusel on liikmesriigi kohus, kelle otsuse peale ei saa edasi kaevata, teatavatel asjaoludel kohustatud taotlema Euroopa Kohtult eelotsust. Kui liidu õiguse tõlgendust on võimalik selgelt tuletada olemasolevast kohtupraktikast või kui põhjendatud kahtluseks ei jää alust, ei pea kohus, kelle otsuse peale ei saa riigisisese õiguse järgi edasi kaevata, taotlema asjas eelotsust Euroopa Kohtult, kuid ta võib seda teha. Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 6. oktoober 1982, CILFIT vs. Ministero della Sanità, C-283/81, ECLI:EU:C:1982:335, punktid 14–20; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. september 2008, Unión General de Trabajadores de la Rioja, liidetud kohtuasjad C-428/06–C-434/06, ECLI:EU:C:2008:488, punktid 42 ja 43; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 28. juuli 2016, Association France Nature Environnement, C-379/15, ECLI:EU:C:2016:603, punktid 47–50; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 15. september 2016, PGE, C-574/14, ECLI:EU:C:2016:686, punkt 40; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 4. oktoober 2018, komisjon vs. Prantsusmaa (dividendimaks), C-416/17, ECLI:EU:C:2018:811, punktid 108 jj.

⁷⁰ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. juuli 1996, SFEI jt, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, punktid 50–51; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. november 2013, Deutsche Lufthansa, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, punkt 44.

⁷¹ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. november 2013, Deutsche Lufthansa, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, punkt 30; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. märts 2019, Eesti Pagar, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, punkt 89; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 3. märts 2020, Vodafone Magyarország, C-75/18, ECLI:EU:C:2020:139, punkt 23; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 13. detsember 2018, Rittinger jt, C-492/17, ECLI:EU:C:2018:1019, punkt 42.

tõlgendus annaks liikmesriikidele võimaluse eirata ELi toimimise lepingu sätteid ja kaotaks seega nende kasuliku mõju⁷².

4.1.3. Kui komisjon on vastu võtnud menetluse algatamise otsuse

- (50) Olukord on teistsugune, kui komisjon on ELi toimimise lepingu artikli 108 lõike 2 alusel algatanud lihtsalt uurimismenetluse seoses liikmesriigi kohtusse esitatud abimeetmega. Komisjon avaldab menetluse algatamise otsuses põhimõtteliselt kahtlust abimeetme siseturuga kokkusobivuse suhtes. Kuigi need kahtlused puudutavad üldiselt abi kokkusobivust siseturuga, on hinnang abi olemasolu kohta esialgne ja see tehakse kõnealuse meetme esialgse kontrollimise põhjal⁷³.
- (51) ELi lepingu artikli 4 lõike 3 kohaselt peavad liikmesriikide kohtud võtma arvesse õiguslikku olukorda, mis tuleneb komisjonis käimasolevast menetlusest, isegi kui see on esialgne.
- (52) See tähendab, et uurimismenetluse ajal on menetlemise algatamise otsusel iseenesest õiguslikud tagajärjed, mida liikmesriikide kohtud peavad arvesse võtma. Kui menetluse algatamise otsus on vastu võetud, ei saa liikmesriigi kohus järeldada, et kõnealune meede ei kujuta endast abi ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses, sest vastasel juhul oleks ELi toimimise lepingu artikli 108 lõike 3 kasulik mõju kahjustatud⁷⁴.
- (53) Selleks on liikmesriikide kohtud kohustatud määrama meetmed, mis on asjakohased abi ebaseadusliku rakendamise heastamiseks, kuni komisjon võtab vastu lõpliku otsuse. Liikmesriikide kohtud võivad otsustada peatada kõnealuse meetme rakendamise ja nõuda juba tehtud maksete tagastamist. Samuti võivad nad otsustada määrata muid ajutisi meetmeid, et kaitsta nii asjaomaste poolte huve kui ka tagada komisjoni menetluse algatamise otsuse kasulik mõju⁷⁵.
- (54) Peale selle ei saa liikmesriikide kohtud lihtsalt peatada oma menetlusi enne, kuni komisjon on teinud lõpliku otsuse⁷⁶. Menetluse peatamise otsusel oleks *de facto* samasugune mõju nagu ajutiste meetmete kohaldamise taotluse rahuldamata jätmise otsusel ning see tähendaks ebaseadusliku eelise säilitamist abi rakendamise keelu kehtimise ajal.

4.2. Liikmesriikide kohtute pädevus

- (55) Nagu on osutatud punktides 11–13, peavad liikmesriikide kohtud kindlaks tegema, kas riigiabi on antud kooskõlas ELi toimimise lepingu artikli 108 lõikega 3, piirides, mis on

---

⁷² Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 19. detsember 2019, Arriva Italia jt, C-385/18, ECLI:EU:C:2019:1121, punkt 85.

⁷³ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. november 2013, Deutsche Lufthansa, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, punktid 37–40.

⁷⁴ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. november 2013, Deutsche Lufthansa, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, punkt 38.

⁷⁵ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. november 2013, Deutsche Lufthansa, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, punktid 41–43.

⁷⁶ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. märts 2010, CELF et ministre de la Culture et de la Communication, C-1/09, ECLI:EU:C:2010:136, punkt 31 jj; kohtumäärus, Euroopa Kohus, 4. aprill 2014, Flughafen Lübeck, C-27/13, ECLI:EU:C:2014:240, punkt 30.

paika pandud komisjoni ainupädevusega hinnata abi kokkusobivust siseturuga ja komisjoni varasemate otsustega sama meetme kohta.

- (56) Liikmesriikide kohtud teevad oma hindamise kahes etapis: esiteks hindavad nad meetme laadi, et teha kindlaks, kas meede kujutab endast riigiabi ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses; teiseks, kui liikmesriikide kohtud leiavad, et meede kujutab endast riigiabi, peavad nad otsustama, kas meetme suhtes kehtib rakendamiskeeld. Kui liikmesriikide kohtud leiavad, et rakendamiskeeldu on rikutud, peavad nad võtma asjakohased meetmed, et kaitsta sellisest rikkumisest mõjutatud üksikisikute õigusi.

4.2.1. Abi olemasolu hindamine

- (57) Selleks et järeldada, et abi on antud ebaseaduslikult, tuleb kõigepealt kindlaks teha, kas tegemist on riigiabiga. Liidu kohtud on kinnitanud, et nagu komisjonilgi, on ka liikmesriikide kohtutel riigiabi mõiste tõlgendamise pädevus⁷⁷.
- (58) Riigiabi olemasolu kindlakstegemiseks tuleb sageli hinnata paljusid keerukaid küsimusi (vt punkt 14). Oma teatistes riigiabi mõiste kohta ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses⁷⁸ on komisjon esitanud liikmesriikide kohtute abistamiseks üksikasjalikud suunised.
- (59) Juhul kui tekib kahtlusi riigiabi elementide olemasolus, võivad liikmesriikide kohtud paluda komisjonil esitada oma arvamus (vt punkt 5.1.1.2). Liikmesriikide kohtutel on ka võimalus või kohustus esitada ELi toimimise lepingu artikli 267 kohaselt eelotsusetaotlus Euroopa Kohtule.

4.2.2. Rakendamiskeelu rikkumise kindlakstegemine

- (60) Selleks et kindlaks teha, kas abimeetme suhtes kehtib rakendamiskeeld, peavad liikmesriikide kohtud välja selgitama, kas meetmele laieneb üks teatamiskohustusest tehtavatest eranditest (vt punkt 1.2). Liikmesriikide kohtud hindavad eelkõige seda, kas asjaomane meede vastab grupierandi määruses sätestatud kriteeriumidele või kujutab endast olemasolevat abi.
- (61) Kui abimeede vastab kõigile grupierandi määruses sätestatud tingimustele, ei pea sellest komisjoni eelnevalt teavitama ja see on siseturuga kokkusobiv.
- (62) Mis puudutab nn olemasolevat abi, on menetlusmääruses kindlaks määratud asjaolud, mille puhul arvatakse abi olemasolevaks, et tagada liikmesriikidele ja abisaajatele õiguskindlus⁷⁹. Riigiabi poliitika arenedes võivad teatavad meetmed, mis nende rakendamise ajal ei kujutanud endast uut abi, muutuda ebaseaduslikuks. Kui meetme

---

⁷⁷ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 22. märts 1977, Steinike & Weinlig, C-78/76, ECLI:EU:C:1977:52, punkt 14; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. juuli 1996, SFEI jt, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, punkt 49; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. november 1991, Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires jt vs. Prantsusmaa, C-354/90, ECLI:EU:C:1991:440, punkt 10; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 18. juuli 2007, Lucchini, C-119/05, ECLI:EU:C:2007:434, punkt 50; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. oktoober 2006, Transalpine Ölleitung in Österreich, C-368/04, ECLI:EU:C:2006:644, punkt 39.

⁷⁸ [ELT C 262, 19.7.2016, lk 1.](#)

⁷⁹ Menetlusmääruse artiklid 21–23.

puhul, mis kujutab endast riigiabi, on tegemist olemasoleva abiga, ei pea liikmesriik sellest teatama, kuid komisjon peab seda ikkagi kontrollima.

4.2.2.1. Grupierandi määruste tingimuste kohaldamine

- (63) Kui meede vastab grupierandi määrustes sätestatud üld- ja eritingimustele, võivad liikmesriigid tugineda eeldusele, et meede on teatamiskohustusest vabastatud. Kui aga liikmesriik rakendab abimeedet, mis ei vasta kõigile kohaldatava grupierandi tingimustele, ilma komisjoni sellest eelnevalt teavitamata, on selle abi rakendamine ebaseaduslik.
- (64) ELi toimimise lepingust tulenevad teatamiskohustus ja rakendamiskeeld on siduvad nii liikmesriikide kohtutele kui ka kõigile liikmesriikide haldusorganitele⁸⁰.
- (65) Kui liikmesriikide kohtud analüüsivad, kas riigiabimeedet on rakendatud õiguspäraselt, peavad nad selleks, et teha kindlaks, kas meede oli teatamiskohustusest vabastatud, kontrollima, kas grupierandi määruse tingimused olid täidetud. Euroopa Kohus on kindlaks määranud liikmesriikide kohtute pädevuse ulatuse juhtudel, kui nad teevad kindlaks, kas üldise grupierandi määruse tingimusi on õigesti kohaldatud,⁸¹ st need piirid, milles liikmesriikide kohtud saavad määruse sätteid tõlgendada.
- (66) Grupierandi määruste vastuvõtmise eesmärk ei ole anda riigiabi siseturuga kokkusobivuse hindamine üle liikmesriikidele, see jääb komisjoni ainupädevusse⁸². Teatava abimeetme kooskõla hindamine muude kriteeriumidega kui need, mis on sätestatud asjaomases grupierandi määruses, nõuab keerukat hindamist, mis on komisjoni ainupädevuses⁸³. Liikmesriikide kohtute kohuseks on siiski kontrollida, kas riigi ametiasutused on andnud abi, mis vastab täielikult kohaldatava grupierandi määruse üld- ja eritingimustele, tõlgendades neid kitsalt.
- (67) Kui abi on antud grupierandi määruse alusel, ilma et kõik kohaldatavad tingimused oleksid täidetud, ei saa abisaajal sel ajal olla õiguspärasest ootust, et abi andmine on seaduslik⁸⁴. Riigi ametiasutustele ei ole antud õigust võtta vastu lõplikke otsuseid, milles järeldatakse, et abist teatamine ei ole kohustuslik⁸⁵.

4.2.2.2. Olemasolev abi

- (68) Nagu on osutatud punktis 62, siis erinevalt uuest abist ei kohaldata teatamiskohustust olemasoleva abi suhtes. Kui liikmesriigi kohus leiab, et meede kujutab endast olemasolevat abi, ei saa ta seda kontrollida. Nimelt saab ainult komisjon hinnata, kas

⁸⁰ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. märts 2019, Eesti Pagar, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, punktid 90–92.

⁸¹ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. märts 2019, Eesti Pagar, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, punkt 101; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 29. juuli 2019, BMW vs. komisjon, C-654/17 P, ECLI:EU:C:2019:634, punkt 151.

⁸² Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 29. juuli 2019, BMW vs. komisjon, C-654/17 P, ECLI:EU:C:2019:634, punktid 132 ja 133; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. märts 2019, Eesti Pagar, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, punkt 67.

⁸³ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. märts 2019, Eesti Pagar, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, punkt 68.

⁸⁴ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 15. detsember 2005, Unicredito Italiano, C-148/04, ECLI:EU:C:2005:774, punkt 104; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 19. märts 2015, OTP Bank, C-672/13, ECLI:EU:C:2015:185, punkt 77; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. märts 2019, Eesti Pagar, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, punkt 104.

⁸⁵ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. märts 2019, Eesti Pagar, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, punkt 101; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 29. juuli 2019, BMW vs. komisjon, C-654/17 P, ECLI:EU:C:2019:634, punkt 151.

olemasolev abi on endiselt siseturuga kokkusobiv, ja pakkuda välja asjakohased meetmed juhuks, kui kava ei ole enam siseturuga kokkusobiv. Riigiabi eeskirjade rakendamisel piirduvad liikmesriikide kohtud selle hindamisega, kas abimeede kujutab endast olemasolevat abi ELi toimimise lepingu artikli 108 lõike 1 tähenduses.

- (69) Aluslepingutes ei anta suuniseid abimeetme liigitamise kohta olemasolevaks abiks. Asjaolud, mille alusel arvatakse riigiabi olemasolevaks abiks, on sätestatud menetlusmääruses⁸⁶. Menetlusmäärus ei sisalda siiski ühtki sätet liikmesriikide kohtute pädevuse ega kohustuste kohta, mida jätkuvalt reguleerivad ELi toimimise lepingu sätted, nagu neid on tõlgendanud Euroopa Kohus⁸⁷.
- (70) Näiteks on menetlusmääruse artikli 17 lõikes 1 sätestatud, et komisjonil on õigus abi tagasi nõuda kümne aasta jooksul, samal ajal kui selle artikli lõikes 3 on sätestatud, et „[a]bi, mille suhtes aegumistähtaeg on möödunud, loetakse olemasolevaks abiks“.
- (71) Sellises olukorras ei nähta kümneaastase aegumistähtajaga ette üldpõhimõtet, mille kohaselt muutub uus abi pärast selle tähtaja möödumist olemasolevaks abiks⁸⁸. Kümneaastast aegumistähtaega ei saa kohaldada riigisiseste menetluste suhtes isegi mitte analoogia alusel,⁸⁹ kuna tagasinõudmine toimub vastavalt kohaldatavas riigisisises õiguses sätestatud normidele.

4.2.3. Rakendamiskeelu rikkumisest mõjutatud üksikisikute õiguste kaitsmine

- (72) Selleks et kaitsta üksikisikute õigusi riigiabi ebaseadusliku rakendamise korral, võivad liikmesriikide kohtud kasutada olenevalt olukorrast erisuguseid õiguskaitsevahendeid. Näiteks võivad nad otsustada meetme rakendamise peatada või lõpetada (punkt 4.2.3.1), nõuda juba väljamakstud summade tagastamist (punkt 4.2.3.2) või võtta mitmesuguseid ajutisi meetmeid, et muul viisil kaitsta asjaomaste isikute huve (punkt 4.2.3.3)⁹⁰. Lisaks võidakse liikmesriikide kohtutel paluda teha otsus sellise kahju hüvitamise kohta, mis on kolmandatele isikutele tekkinud riigiabi ebaseadusliku rakendamise tõttu (punkt 4.2.3.4). Igal juhul peavad liikmesriikide kohtud tagama üksikisikutele, et ELi toimimise lepingu artikli 108 lõike 3 rikkumisel kaasnevad nende riigisisese õiguse kohaselt kõik tagajärjed⁹¹.

---

⁸⁶ Menetlusmääruse artikli 1 punkt b ja artikli 17 lõige 3.

⁸⁷ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 23. jaanuar 2019, *Fallimento Traghetti del Mediterraneo*, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, punkt 66; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. märts 2019, *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, punkt 110.

⁸⁸ Kohtuotsus, Üldkohus, 30. aprill 2002, *Government of Gibraltar vs. komisjon*, liidetud kohtuasjad T-195/01 ja T-207/01, ECLI:EU:T:2002:111, punkt 130.

⁸⁹ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. märts 2019, *Eesti Pagar*, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, punktid 108 ja 109; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 30. aprill 2020, *Nelson Antunes da Cunha*, C-627/18, ECLI:EU:C:2020:321, punkt 33.

⁹⁰ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. november 2013, *Deutsche Lufthansa*, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, punkt 43; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. detsember 2016, *komisjon vs. Hansestadt Lübeck*, C-524/14 P, ECLI:EU:C:2016:971, punkt 29.

⁹¹ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 3. märts 2020, *Vodafone Magyarország*, C-75/18, ECLI:EU:C:2020:139, punkt 23; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 19. detsember 2019, *Arriva Italia jt*, C-385/18, ECLI:EU:C:2019:1121, punkt 84.

4.2.3.1 Meetme rakendamise peatamine või lõpetamine

- (73) Kui riigi ametiasutus ei ole veel rakendanud riigiabi, mis anti ELi toimimise lepingu artikli 108 lõiget 3 rikkudes, peavad liikmesriigi kohtud seda rakendamist takistama, kas peatades või lõpetades selle rakendamise.
- (74) Liidu õiguses ei ole ette nähtud ühtki konkreetsest tagajärge, mida liikmesriikide kohtud peaksid kohustuslikus korras seoses abimeetme rakendamise toimingute kehtivusega kasutama. Liidu õiguses nõutakse üksnes seda, et nad võtaksid tõhusaid meetmeid, et takistada ebaseadusliku abi väljamaksmist abisaajale. Riigisisese õiguse kohaselt võib siiski esineda olukordi, kus meetme ebaseadusliku rakendamise peatamise võib saavutada abi andmise akti tühistamise teel⁹².
- (75) Seega võivad liikmesriikide kohtud tunnistada abi andmise lepingu tühiseks, abi andmise otsuse kehtetuks või peatada selle rakendamise (näiteks juhul, kui abi antakse rajatisele või teenusele juurdepääsu vormis).
- (76) Kui abi antakse osamaksetena, peaksid liikmesriikide kohtud nõudma tulevaste maksete peatamist.

4.2.3.2 Tagasinõudmine

- (77) Kui ebaseaduslik abi on abisaajale juba välja makstud, peavad liikmesriigi kohtud põhimõtteliselt ja juhul, kui puudub komisjoni otsus, millega abi tunnistatakse siseturuga kokkusobivaks, nõudma ebaseaduslikult antud abi tagastamist kogusumma ulatuses⁹³. Ebaseaduslikult antud abi kõrvaldamine selle tagasinõudmise teel on abi ebaseaduslikkuse tuvastamise loogiline järelm⁹⁴.
- (78) Abi andmise eelse olukorra ennistamiseks peavad liikmesriikide kohtud täielikult tühistama abisaajale ebaseaduslikult antud eelise. Selline eelis seisneb nii abis (edaspidi „abi põhisumma“) kui ka selliste intresside maksmatajätmises, mida ettevõtja oleks pidanud tasuma kõnealuselt abisummalt, kui ta oleks pidanud selle ebaseadusliku olukorra kestmise ajaks turult laenama, ja sellest tulenevas ettevõtja konkurentsiseisundi paranemises selle olukorra kestmise ajal (edaspidi „intress ebaseaduslikult abilt“)⁹⁵. Seetõttu peavad liikmesriikide kohtud nõudma nii abi põhisumma kui ka intressi tagastamist.

---

⁹² Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 8. detsember 2011, Residex Capital IV, C-275/10, ECLI:EU:C:2011:814, punktid 44–47.

⁹³ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. juuli 2005, Xunta de Galicia, C-71/04, ECLI:EU:C:2005:493, punkt 49; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. juuli 1996, SFEI jt, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, punktid 40 ja 68; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. november 1991, Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires jt vs. Prantsusmaa, C-354/90, ECLI:EU:C:1991:440, punkt 12; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 8. detsember 2011, Residex Capital IV, C-275/10, ECLI:EU:C:2011:814, punkt 43.

⁹⁴ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. detsember 2016, komisjon vs. Aer Lingus, liidetud kohtuasjad C-164/15 P ja C-165/15 P, ECLI:EU:C:2016:990, punkt 116; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 19. märts 2015, OTP Bank, C-672/13, ECLI:EU:C:2015:185, punkt 70; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 8. detsember 2011, Residex Capital IV, C-275/10, ECLI:EU:C:2011:814, punkt 33.

⁹⁵ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. märts 2019, Eesti Pagar, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, punkt 132; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 8. detsember 2011, Residex Capital IV, C-275/10, ECLI:EU:C:2011:814, punkt 39.

- (79) Kui riigiabiasja menetletakse korraga liikmesriigi kohtus ja komisjonis ning komisjon tunnistab abi kokkusobimatuks, peaks liikmesriigi kohus täitma komisjoni otsuse selle sätete kohaselt⁹⁶.
- (80) Kui komisjon tunnistab abi siseturuga kokkusobivaks, nõutakse liidu õiguses üksnes seda, et liikmesriigid kohustaksid abisaajat maksma intressi ebaseaduslikult abilt ajavahemiku eest,⁹⁷ mis algab abi maksmisest ja lõpeb selle siseturuga kokkusobivaks tunnistamisega. Komisjoni otsusega ei seadustata tagasiulatuvalt rakendusmeetmeid, mis on võetud ELi toimimise lepingu artikli 108 lõiget 3 rikkudes⁹⁸.
- (81) Kui komisjoni otsus, millega tunnistatakse meede siseturuga kokkusobivaks, tühistatakse, ei saa seda meedet käsitada komisjoni poolt heaks kiidetud meetmena. Kui tegemist on riigiabiga, peetakse selle rakendamist ebaseaduslikuks⁹⁹. Peale selle ei saa abisaaja juhul, kui on esitatud tühistamishagi, tugineda õiguspärasele ootusele, et abi oli seaduslik¹⁰⁰.
- (82) Ebaseaduslikult abilt makstava intressi arvutamisel ei kohaldata ebaseadusliku abi liikmesriigipoolse tagasinõudmise suhtes juhul, kui komisjon ei ole tagasinõudeotsust teinud, menetlusmääruse artikli 16 lõiget 2 ega komisjoni määruse (EÜ) nr 794/2004¹⁰¹ artikleid 9 ja 11. Seetõttu peavad asjaomase liikmesriigi ametiasutused sellistel juhtudel arvutama ebaseaduslikult abilt makstava intressi vastavalt kohaldatavatele riigisisestele õigusnormidele, kui on täidetud kaks tingimust. Esiteks peavad need õigusnormid olema kooskõlas võrdväärsuse ja tõhususe põhimõttega (vt punkt 2.2); teiseks tuleb ebaseaduslikult abilt makstav intress arvutada määrana, mis on samaväärne sellega, mida oleks kohaldatud juhul, kui abisaaja oleks pidanud abisumma selleks ajavahemikuks turult laenama¹⁰².
- (83) Mis puudutab aegumistähtaega, mida kohaldatakse liikmesriigi kohtu pädevuse suhtes nõuda abi tagastamist, siis liidu kohtud on otsustanud, et menetlusmäärusega ette nähtud kümneaastast aegumistähtaega kohaldatakse üksnes komisjoni suhtes¹⁰³. Kui riigisisised menetlused näevad ette pikema aegumistähtaja, peab liikmesriigi kohtunik nõudma tagasi abi, mida anti rakendamiskeeldu rikkudes, isegi kui komisjonile kehtestatud aegumistähtaeg on möödunud. Riigisisised aegumistähtajad, mis on lühemad kui kümme aastat, on siduvad ka liikmesriikide kohtutele, välja arvatud juhul,

⁹⁶ Vt selle kohta komisjoni teatis „Komisjoni teatis ebaseadusliku ja siseturuga kokkusobimatu riigiabi tagasinõudmise kohta“ ([ELT C 247, 23.7.2019, lk 1](#)).

⁹⁷ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. märts 2019, Eesti Pagar, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, punkt 134.

⁹⁸ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 12. veebruar 2008, CELF et ministre de la Culture et de la Communication, C-199/06, ECLI:EU:C:2008:79, punkt 40; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 19. märts 2015, OTP Bank, C-672/13, ECLI:EU:C:2015:185, punkt 76; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 23. jaanuar 2019, Fallimento Traghetti del Mediterraneo, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, punkt 59.

⁹⁹ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 12. veebruar 2008, CELF et ministre de la Culture et de la Communication, C-199/06, ECLI:EU:C:2008:79, punkt 63.

¹⁰⁰ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 12. veebruar 2008, CELF et ministre de la Culture et de la Communication, C-199/06, ECLI:EU:C:2008:79, punkt 68.

¹⁰¹ Komisjoni 21. aprilli 2004. aasta määrus (EÜ) nr 794/2004, millega rakendatakse nõukogu määrust (EÜ) nr 659/1999, millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad EÜ asutamislepingu artikli 93 kohaldamiseks ([ELT L 140, 30.4.2004, lk 1](#)).

¹⁰² Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. märts 2019, Eesti Pagar, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, punkt 141.

¹⁰³ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 23. jaanuar 2019, Fallimento Traghetti del Mediterraneo, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, punkt 61.

kui komisjon on teinud tagasinõudeotsuse¹⁰⁴. Kui komisjon võtab vastu tagasinõudeotsuse, ei saa liikmesriigid põhjendada selle otsuse rakendamata jätmist riigisisese õiguse nõuetega, näiteks riigisiseste aegumistähtaegadega¹⁰⁵.

4.2.3.3 Ajutised meetmed

- (84) Liikmesriikide kohtud peavad ka ELi toimimise lepingu artikli 108 lõikest 3 tulenevate kohustuste alusel võtma ajutisi meetmeid, kui see on vajalik üksikisikute õiguste kaitsmiseks ja ELi toimimise lepingu artikli 108 lõike 3 otsese kasuliku mõju tagamiseks¹⁰⁶. Liikmesriikide kohtud võtavad need meetmed, mille eesmärk on kõrvaldada ajutiselt abi konkurentsivastane mõju¹⁰⁷ kooskõlas riigisisese õigusega, eeldusel et võrdväärsuse ja tõhususe tingimused on täidetud (punkt 2.2).
- (85) Liikmesriikide kohtud võivad otsustada võtta ajutisi meetmeid, kui ebaseaduslik abi on juba välja makstud¹⁰⁸ või seda hakatakse välja maksma. Esimesel juhul võivad liikmesriikide kohtud nõuda abi tagastamist koos intressiga ebaseaduslikult abilt või abi ajutist kandmist külmutatud kontole, sealhulgas intress ajavahemiku eest, mis jääb abi rakendamise ja selle ülekandmise vahele. Nende võimalustega tagatakse, et abisaaja ei saa enam ebaseadusliku abiga seotud eelist kasutada. Kui on oht, et abi makstakse kohe välja, võib kohus teha määruse ajutise meetme võtmise kohta, et takistada ebaseaduslikku väljamakset kuni asja sisulise lahendamiseni¹⁰⁹.
- (86) Samamoodi võib liikmesriigi kohus võtta asjakohaseid ajutisi meetmeid juhul, kui ta soovib enne lõpliku otsuse tegemist oodata ära komisjoni hinnangu abimeetme kokkusobivuse kohta. Komisjoni pooleliolev uurimine ei vabasta liikmesriigi kohut artikli 108 lõike 3 kohasest kohustusest kaitsta üksikisikute õigusi¹¹⁰.

¹⁰⁴ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 23. jaanuar 2019, Fallimento Traghetti del Mediterraneo, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, punktid 71–75.

¹⁰⁵ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 20. märts 1997, Land Rheinland-Pfalz vs. Alcan Deutschland, C-24/95, ECLI:EU:C:1997:163, punktid 34–37; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 29. märts 2012, komisjon vs. Itaalia, C-243/10, ECLI:EU:C:2012:182, punkt 35; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 30. aprill 2020, Nelson Antunes da Cunha, C-627/18, ECLI:EU:C:2020:321, punkt 60.

¹⁰⁶ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. november 1991, Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires jt vs. Prantsusmaa, C-354/90, ECLI:EU:C:1991:440, punkt 12; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. detsember 2016, komisjon vs. Hansestadt Lübeck, C-524/14 P, ECLI:EU:C:2016:971, punkt 29; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. juuli 1996, SFEI jt, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, punkt 52; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. oktoober 2006, Transalpine Ölleitung in Österreich, C-368/04, ECLI:EU:C:2006:644, punkt 46.

¹⁰⁷ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. juuli 1996, SFEI jt, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, punkt 52; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. oktoober 2006, Transalpine Ölleitung in Österreich, C-368/04, ECLI:EU:C:2006:644, punkt 46.

¹⁰⁸ Täitmisuuringus teatati huvitavast määrusest, mille Prantsuse kohus tegi pärast komisjoni negatiivset otsust: selleks et korvata tagasinõudekorralduse peale esitatud kaebuse automaatset peatavat mõju, kohustas liikmesriigi kohus abisaajat kandma maksmisele kuuluvad summad tinghoiukontole. Seda tehes kasutas kohus Prantsuse õiguse normi, mille kohaselt on ajutise makse tegemine võimalik juhul, kui maksekohustust ei saa tõsiselt kahtluse alla seada. Vt „Final Study on the enforcement of State aid rules and decisions by national courts (COMP(2018)001)“, 3. lisa riigiaruanded, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg, 2019, lk 156, kohtuasja kokkuvõte FR8: *Cour administrative d'appel de Bordeaux*, 10. detsember 2015, kättesaadav aadressil <https://state-aid-caselex-accept.mybit.nl/report>.

¹⁰⁹ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 26. oktoober 2016, DEI ja komisjon vs. Alouminion tis Ellados, C-590/14 P, ECLI:EU:C:2016:797, punkt 101.

¹¹⁰ Liikmesriikide kohtud võivad otsustada võtta ajutisi meetmeid ka siis, kui nad ootavad komisjoni arvamust või teavet või liikmesriigi kõrgema kohtu või liidu kohtute otsust.

- (87) Liikmesriikide kohtud on kohustatud võtma ajutisi meetmeid, kui on täidetud järgmised tingimused: i) riigiabi olemasolus ei ole kahtlust, ii) abimeede rakendatakse peatselt või on juba rakendatud ning iii) ei esine erandlikke asjaolusid, mis muudavad tagasimaksmise kohatuks¹¹¹.

4.2.3.4 Kahju hüvitamise nõuded

- (88) Liikmesriikide kohtute ELi toimimise lepingu artikli 108 lõikest 3 tulenevate ülesannete raames võidakse neilt nõuda ka seda, et nad menetleksid õigusvastase riigiabiga kolmandatele isikutele tekitatud kahju hüvitamise nõudeid. Hageja saab nõude rahuldamise korral otsese rahalise hüvitise tekitatud kahju eest.
- (89) Euroopa Kohus on korduvalt leidnud, et mõjutatud kolmandad isikud võivad esitada kahju hüvitamise nõude liikmesriikide kohtule vastavalt riigisisesele õigusele,¹¹² mis peaks olema kooskõlas võrdväarsuse ja tõhususe põhimõttega (vt punkt 2.2). Seega on õiguslikud alused, millele hagejad on varem tuginenud, liikmesriigiti väga erinevad.
- (90) Olenemata võimalusest nõuda kahju hüvitamist riigisisese õiguse alusel, võib rakendamiskeelu rikkumine põhimõtteliselt kaasa tuua kahju hüvitamise nõude, mis põhineb kohtuasjades *Francovich*¹¹³ ja *Brasserie du Pêcheur*¹¹⁴ väljakujunenud Euroopa Kohtu praktikal¹¹⁵. See kohtupraktika kinnitab, et liikmesriigid on kohustatud hüvitama üksikisikutele tekitatud kahju, mis tuleneb liidu õiguse rikkumisest, mille eest vastutab riik¹¹⁶. Selline vastutus tekib juhul, kui i) rikutud õigusnormi eesmärk on anda üksikisikutele õigusi, ii) rikkumine on piisavalt selge ning iii) liikmesriigi kohustuse rikkumise ja kannatanutele tekitatud kahju vahel on otsene põhjuslik seos¹¹⁷.

---

¹¹¹ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. märts 2010, *CELF et ministre de la Culture et de la Communication*, C-1/09, ECLI:EU:C:2010:136, punkt 36; kohtumäärus, Üldkohus, 3. märts 2015, *Gemeente Nijmegen vs. komisjon*, T-251/13, ECLI:EU:T:2015:142, punkt 45.

¹¹² Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 12. veebruar 2008, *CELF et ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, ECLI:EU:C:2008:79, punkt 55; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. oktoober 2006, *Transalpine Ölleitung in Österreich*, C-368/04, ECLI:EU:C:2006:644, punkt 56; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. juuli 1996, *SFEI jt*, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, punkt 75; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 23. jaanuar 2019, *Fallimento Traghetti del Mediterraneo*, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, punkt 56.

¹¹³ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 19. november 1991, *Francovich ja Bonifaci vs. Itaalia*, liidetud kohtuasjad C-6/90 ja C-9/90, ECLI:EU:C:1991:428.

¹¹⁴ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. märts 1996, *Brasserie du pêcheur vs. Bundesrepublik Deutschland ja The Queen / Secretary of Transport*, *ex parte: Factortame jt*, liidetud kohtuasjad C-46/93 ja C-48/93, ECLI:EU:C:1991:428, punkt 51.

¹¹⁵ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 13. juuni 2006, *Traghetti del Mediterraneo*, C-173/03, ECLI:EU:C:2006:391, punkt 41.

¹¹⁶ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 19. november 1991, *Francovich ja Bonifaci vs. Itaalia*, liidetud kohtuasjad C-6/90 ja C-9/90, ECLI:EU:C:1991:428, punktid 31–37; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. märts 1996, *Brasserie du pêcheur vs. Bundesrepublik Deutschland ja The Queen / Secretary of Transport*, *ex parte: Factortame jt*, liidetud kohtuasjad C-46/93 ja C-48/93, ECLI:EU:C:1991:428, punkt 31.

¹¹⁷ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 13. juuni 2006, *Traghetti del Mediterraneo*, C-173/03, ECLI:EU:C:2006:391, punkt 45.

- (91) Kaks esimest tingimust on ELi toimimise lepingu artikli 108 lõike 3 puhul üldiselt täidetud. Euroopa Kohus on kinnitanud, et see säte annab üksikisikutele õigusi, ja selgitanud, et nende õiguste kaitse on liikmesriikide kohtute ülesanne¹¹⁸.
- (92) Kuna liikmesriikide ametiasutused on põhimõtteliselt kohustatud teatama riigiabi meetmetest enne nende rakendamist, on ELi toimimise lepingu artikli 108 lõike 3 rikkumine ka enamasti liidu kohtute praktika alusel selge rikkumise tuvastamiseks piisav. Riigiabi puhul ei saa liikmesriikide ametiasutused tavaliselt väita, et nad ei olnud rakendamiskeelust teadlikud, sest on olemas piisav kohtupraktika ja komisjoni suunised aluslepingu artikli 107 lõike 1 ja artikli 108 lõike 3 kohaldamise kohta. Kahtluse korral võivad liikmesriigid õiguskindluse huvides alati meetmest komisjonile teatada¹¹⁹.
- (93) Kolmandat tingimust, mille kohaselt peab liidu õiguse rikkumine olema põhjustanud hagejale tegelikku ja kindlat rahalist kahju, saab täita mitmel viisil. Täitmisuuringus juhiti tähelepanu asjaolule, et liikmesriikide kohtud on harva kahjutasu välja mõistnud, kusjuures peamine probleem on kahju ja ebaseadusliku abi vahelise põhjusliku seose kindlakstegemine¹²⁰.
- (94) Hagejad väidavad sageli, et abi andmise otseseks tagajärjeks oli tulu saamata jäämine. Selliste nõuete menetlemisel peaksid liikmesriikide kohtud võtma arvesse järgmisi asjaolusid:
- (a) liidu õiguses sätestatud võrdväärsuse ja tõhususe nõuete kohaselt ei saa riigisiseseid õigusnormid välistada liikmesriigi vastutust saamata jäänud tulu eest¹²¹. Kui liikmesriigi õigus peaks sisaldama sellist erandit, peaks liikmesriigi kohus jätma selle sätte ELi toimimise lepingu artikli 108 lõike 3 alusel esitatud kahju hüvitamise nõuete suhtes kohaldamata;
  - (b) saamata jäänud tulu tegeliku suuruse kindlakstegemine on lihtsam juhul, kui ebaseaduslik abi võimaldas abisaajal lüüa hagejalt üle mõne lepingu või konkreetse äri võimaluse ja abisaaja on lepingu juba täitnud või võimaluse ära kasutanud;

¹¹⁸ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. november 1991, *Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires jt vs. Prantsusmaa*, C-354/90, ECLI:EU:C:1991:440, punktid 12–14; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. oktoober 2003, *Van Calster ja Cleeren*, liidetud kohtuasjad C-261/01 ja C-262/01, ECLI:EU:C:2003:571, punkt 53; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 12. veebruar 2008, *CELF et ministre de la Culture et de la Communication*, C-199/06, ECLI:EU:C:2008:79, punkt 38.

¹¹⁹ Mõnel juhul on liidu kohtud siiski leidnud, et selleks et teha kindlaks, kas liidu õiguse lihtne rikkumine liikmesriigi poolt kujutab endast piisavalt selget rikkumist, peavad liikmesriigi kohtud võtma arvesse mitut asjaolu, nagu asjaomase rikkumise vabandatavus, või asjaolu, et liidu institutsiooni seisukoht võis sellele rikkumisele kaasa aidata. Vt selle kohta kohtuotsus, Euroopa Kohus, 25. jaanuar 2007, *Robins jt*, C-278/05, ECLI:EU:C:2007:56, punkt 71; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 4. juuli 2000, *Haim*, C-424/97, ECLI:EU:C:2000:357, punkt 38; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 23. mai 1996, *The Queen vs. Ministry of Agriculture, Fisheries and Food, ex parte: Hedley Lomas (Ireland) Ltd.*, C-5/94, ECLI:EU:C:1996:205, punkt 28.

¹²⁰ Mõnel juhul tunnustasid liikmesriikide kohtud siiski riigivastutuse põhimõtet. Vt selle kohta Marseille haldusasjade apellatsioonikohus, *CTC vs. Corsica Ferries France*, 12. veebruar 2018; *Rapport d'expertise, CTC vs. Corsica Ferries France*, 28. veebruar 2019, N/REF: 500060, „Final Study on the enforcement of State aid rules and decisions by national courts (COMP(2018)001)“, 3. lisa riigiaruanded, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg, 2019, lk 152, kättesaadav aadressil <https://state-aid-caselex-accept.mybit.nl/report>.

¹²¹ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. märts 1996, *Brasserie du pêcheur vs. Bundesrepublik Deutschland ja The Queen / Secretary of Transport, ex parte: Factortame jt*, liidetud kohtuasjad C-46/93 ja C-48/93, ECLI:EU:C:1991:428, punktid 87 ja 90.

- (c) kahju suuruse hindamine on keerulisem, kui abi andmine põhjustab lihtsalt turuosa kaotust. Sellisel juhul on üks võimalus võrrelda hageja tegelikku tulu (kasumiaruande põhjal) hüpoteetilise tuluga, mis hageja oleks saanud juhul, kui ebaseaduslikku abi ei oleks antud¹²²;
- (d) võib esineda olukordi, kus hageja kantud kahju on saamata jäänud tulust suurem. Nii võib see olla juhul, kui hageja on ebaseadusliku abi tagajärjel sunnitud äritegevuse lõpetama.
- (95) Riikide menetlusnormid lubavad mõnel juhul liikmesriigi kohtul hagejale välja makstava tegeliku kahjusumma kindlakstegemiseks lähtuda eksperdi- või mõistlikest hinnangutest. Kui menetlusnormid seda lubavad ja tingimusel, et toimitakse tõhususe põhimõtte kohaselt,¹²³ võib selliseid hinnanguid kasutada ka seoses ELi toimimise lepingu artikli 108 lõikest 3 tulenevate kahjunõuetega.
- (96) Võimalus nõuda kahju hüvitamist on põhimõtteliselt sõltumatu mis tahes samaaegsest uurimisest, mille komisjon on seoses sama abimeetmega ette võtnud. Komisjoni pooleliolev uurimine ei vabasta liikmesriikide kohtuid kohustusest kaitsta üksikisikute õigusi ELi toimimise lepingu artikli 108 lõike 3 kohaselt¹²⁴. Kuna hagejad võivad suuta tõendada, et neile on abi enneaegse rakendamisega ja täpsemalt ebaseadusliku ajalise eelise, mida sellest abisaaja sai, tekitatud kahju, ei saa kahjunõuete rahuldumist välistada ka juhul, kui sel ajal, kui liikmesriigi kohus nõude üle otsustab, on komisjon kõnealuse abi juba siseturuga kokkusobivaks tunnistanud¹²⁵.
- (97) Komisjon on mõnel juhul otsustanud, et riigisisese õiguse alusel määratud hüvitis kujutab endast ebaseaduslikku abi¹²⁶. Euroopa Kohus meenutas, et riigiabi on oma õigusliku laadi poolest põhimõtteliselt erinev kahjutasust, mille maksmist isikutele võidakse nõuda riigi ametiasutustelt nende tekitatud kahju hüvitamiseks¹²⁷.

¹²² Täitmisuuringus teatati huvitavast juhtumist, kus Prantsusmaa halduskohus otsustas pärast komisjoni otsust, millega nõuti siseturuga kokkusobimatu abi tagastamist, määrata abisaaja peamisele konkurendile hüvitise turuosa kaotuse eest. Apellatsioonikohus tühistas osaliselt varasema otsuse hinnangulise kahju suuruse kohta ja andis seega hüvitise täpse summa väljaarvutamise ülesande sõltumatule eksperdile. Ekspert hindas nende klientide arvu, kelle kaebuse esitaja siseturuga kokkusobimatu abi tõttu abisaajale kaotas, ja määras kindlaks hiljem saamata jäänud tulu summa. Selline kahju suuruse kindlakstegemine on sageli keeruline ning oleneb turu omadustest ja konkurentide arvust. Vt „Final Study on the enforcement of State aid rules and decisions by national courts (COMP(2018)001)“, 3. lisa riigiaruanded, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg, 2019, lk 152, kohtuasja kokkuvõte FR6: Tribunal administratif de Bastia, 23. veebruar 2017, kättesaadav aadressil <https://state-aid-caselex-accept.mybit.nl/report>. Vt ka Marseille appellatsioonikohus, CTC vs. Corsica Ferries France, 12. veebruar 2018; Rapport d'expertise, CTC vs. Corsica Ferries France, 28. veebruar 2019, N/REF: 500060.

¹²³ Vt eespool punkt 2.2.

¹²⁴ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. juuli 1996, SFEI jt, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, punkt 44; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 23. jaanuar 2019, Fallimento Traghetti del Mediterraneo, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, punktid 57–58.

¹²⁵ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 12. veebruar 2008, CELF et ministre de la Culture et de la Communication, C-199/06, ECLI:EU:C:2008:79, punktid 53 ja 55; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 23. jaanuar 2019, Fallimento Traghetti del Mediterraneo, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, punkt 60.

¹²⁶ Komisjoni 30. märtsi 2015. aasta otsus (EL) 2015/1470 Rumeenia antud riigiabi SA.38517 (2014/C) (ex 2014/NN) kohta – Vahekohtu 11. detsembri 2013. aasta otsus juhtumis Micula vs. Rumeenia ([ELT L 232, 4.9.2015, lk 43](#)).

¹²⁷ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 27. september 1988, Asteris jt vs. Kreeka ja EEC, liidetud kohtuasjad C-106/87–120/87, ECLI:EU:C:1988:457, punkt 23; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. detsember 2016, komisjon vs. Aer Lingus, liidetud kohtuasjad C-164/15 P ja C-165/15 P, ECLI:EU:C:2016:990, punkt 72.

Liikmesriikide kohtud peavad siiski olema ettevaatlikud, kui nad otsustavad kolmandatele isikutele ebaseaduslikust abist otseselt tulenevate kulude hüvitamise üle, et mitte võtta vastu otsuseid, mille ainus tulemus on abisaajate ringi laiendamine¹²⁸.

- (98) Mõnel muul juhul püüdsid ebaseadusliku abi saajad nõuda riigilt kahjutasu pärast seda, kui neilt nõuti summa tagasimaksmist. Tavaliselt väidavad sellised abisaajad, et nende õiguspärasest ootust on rikutud. Euroopa Kohus on siiski leidnud, et ebaseaduslikult rakendatud meede ei saanud tekitada õiguspärasest ootust abisaajale, kes peaks suutma kindlaks teha, kas abi andmisel on järgitud õiget menetlust¹²⁹.
- (99) Kahju hüvitamise nõuded esitatakse tavaliselt riigiabi andnud asutuse vastu. SFEI kohtuotsuses käsitles Euroopa Kohus konkreetselt küsimust, kas liidu õigus võimaldab esitada kahju hüvitamise nõude otse abisaaja vastu, ning jõudis järeldusele, et kuna ELi toimimise lepingu artikli 108 lõikega 3 ei nähta ette otseseid kohustusi abisaajale, ei ole selle artikli rikkumine piisav alus saaja vastutuse tekkimiseks¹³⁰. See ei piira võimalust esitada abisaaja vastu kahju hüvitamise nõuet riigisisese õiguse, näiteks lepinguvälist vastutust reguleerivate riigisiseste õigusnormide alusel¹³¹.

5. KOMISJONI JA LIIKMESRIIKIDE KOHTUTE KOOSTÖÖ

- (100) Euroopa Liidu lepingu artikli 4 lõike 3 kohaselt peab komisjon toetama liikmesriikide kohtuid nende keskse rolli täitmisel riigiabi eeskirjade järgimise tagamisel. Liikmesriikide kohtud võivad omakorda taotleda komisjoni abi nende eeskirjade kohaldamisel poolelioleva kohtuasja kontekstis. Tihe koostöö liikmesriikide kohtute ja komisjoni vahel aitab suurendada riigiabi eeskirjade kohaldamise ühtsust¹³² ja tõhusust kogu Euroopa Liidus.

5.1. Komisjoni abi liikmesriikide kohtutele

- (101) Liikmesriikide kohtuid abistades peab komisjon arvestama oma ametisaladuse hoidmise kohustust ning kaitsma oma tegevust ja sõltumatust¹³³. Täites oma ELi lepingu artikli 4 lõike 3 järgset kohust liikmesriikide kohtute ees, peab komisjon jääma neutraalseks ja objektiivseks. Komisjon võib paluda liikmesriikide kohtutel edastada taotletud abi osutamiseks vajalikku teavet. Liikmesriikide kohtutele abi andes ei kaitse komisjon menetluspoolte erahuve. Komisjoni abi on osa tema kohustusest tagada riigiabi

¹²⁸ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. oktoober 2006, Transalpine Ölleitung in Österreich, C-368/04, ECLI:EU:C:2006:644, punkt 57.

¹²⁹ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. märts 2019, Eesti Pagar, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, punktid 98–104; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 15. detsember 2005, Unicredito Italiano, C-148/04, ECLI:EU:C:2005:774, punkt 104; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 19. märts 2015, OTP Bank, C-672/13, ECLI:EU:C:2015:185, punkt 77.

¹³⁰ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. juuli 1996, SFEI jt, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, punktid 72–74.

¹³¹ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. juuli 1996, SFEI jt, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, punkt 75. Õigusaktide konflikti korral määratakse kohaldatav õigusnorm Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. juuli 2007. aasta määruse (EÜ) nr 864/2007 (lepinguväliste võlasuhete suhtes kohaldatava õiguse kohta (Rooma II)) alusel ([ELT L 199, 31.7.2007, lk 40](#)).

¹³² Menetlusmääruse põhjendus 37 ([ELT L 248, 24.9.2015, lk 12](#)).

¹³³ Kohtumäärus, Euroopa Kohus, 6. detsember 1990, Zwartveld jt, C-2/88-IMM, ECLI:EU:C:1990:440, punktid 10 ja 11; kohtuotsus, Üldkohus, 18. september 1996, Postbank vs. komisjon, T-353/94, ECLI:EU:T:1996:119, punkt 93.

eeskirjade nõuetekohane rakendamine ja kaitsta avalikku huvi¹³⁴. Seetõttu ei kuula komisjon ära liikmesriigi kohtus menetletava asja pooli.

- (102) Menetlusmääruse artikli 29 alusel liikmesriikide kohtutele pakutav abi ei piira liikmesriikide kohtute võimalust või kohustust¹³⁵ taotleda Euroopa Kohtult ELi toimimise lepingu artikli 267 alusel eelotsust liidu õiguse tõlgendamise või kehtivuse kohta¹³⁶.

5.1.1. Koostöövahendid

- (103) Menetlusmääruse artikliga 29 kodifitseeriti kolm komisjoni ja liikmesriikide kohtute vahelist koostöövahendit. Neid koostöövahendeid on täpsemalt kirjeldatud käesoleva teatise punktides 5.1.1.1, 5.1.1.2 ja 5.1.1.3.

5.1.1.1. Teabe edastamine liikmesriikide kohtutele

- (104) Menetlusmääruse artikli 29 kohaselt võivad liikmesriikide kohtud paluda komisjonil edastada neile tema valduses olevat teavet¹³⁷.
- (105) Liikmesriikide kohtud võivad paluda komisjonilt teavet komisjonis pooleliolevate riigiabimenetluste kohta. See hõlmab näiteks järgmist teavet: i) kas komisjon on algatanud riigiabi käsitleva menetluse, ii) kas liikmesriik on kooskõlas ELi toimimise lepingu artikli 108 lõikega 3 nõuetekohaselt teatanud teatavast abimeetmest, iii) kas komisjon on algatanud ametliku uurimise ning iv) kas komisjon on otsuse juba vastu võtnud¹³⁸.
- (106) Peale selle võivad liikmesriikide kohtud paluda komisjonil edastada tema valduses olevaid dokumente. Nende dokumentide hulka võivad kuuluda komisjoni tehtud otsuste koopiad, kui neid otsuseid ei ole komisjoni veebisaidil veel avaldatud, faktilised andmed, statistika, turu-uuringud ja majandusanalüüsid.
- (107) ELi lepingu artikli 4 lõikes 3 sätestatud lojaalse koostöö kohustuse kohaselt peab komisjon andma liikmesriikide kohtutele igasugust teavet, mida nad taotlevad¹³⁹. See hõlmab ka ametisadaluse hoidmise kohustuse alla kuuluvat teavet.

¹³⁴ Menetlusmääruse põhjendus 37 ([ELT L 248, 24.9.2015, lk 12](#)).

¹³⁵ Vt kohtuotsus, Euroopa Kohus, 6. oktoober 1982, CILFIT vs. Ministero della Sanità, C-283/81, ECLI:EU:C:1982:335, punktid 14–20; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. september 2008, Unión General de Trabajadores de la Rioja, liidetud kohtuasjad C-428/06–C-434/06, ECLI:EU:C:2008:488, punktid 42 ja 43; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 28. juuli 2016, Association France Nature Environnement, C-379/15, ECLI:EU:C:2016:603, punktid 47–50; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 15. september 2016, PGE, C-574/14, ECLI:EU:C:2016:686, punkt 40; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 4. oktoober 2018, komisjon vs. Prantsusmaa (dividendimaks), C-416/17, ECLI:EU:C:2018:811, punktid 108 jj.

¹³⁶ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. november 2013, Deutsche Lufthansa, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, punkt 44; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 15. september 2016, PGE, C-574/14, ECLI:EU:C:2016:686, punkt 40.

¹³⁷ Menetlusmääruse artikli 29 lõike 1 esimene pool.

¹³⁸ Pärast kõnealuse teabe saamist võib liikmesriigi kohus paluda esitada regulaarselt ajakohastatud andmed olukorra kohta.

¹³⁹ Kohtuotsus, Üldkohus, 18. september 1996, Postbank vs. komisjon, T-353/94, ECLI:EU:T:1996:119, punkt 64; kohtumäärus, Euroopa Kohus, 13. juuli 1990, Zwartveld jt, C-2/88-IMM, ECLI:EU:C:1990:315, punktid 16–22.

- (108) Komisjon peab liikmesriikide kohtutele teabe edastamisel kinni pidama füüsilistele ja juriidilistele isikutele ELi toimimise lepingu artikliga 339 ette nähtud garantiidest¹⁴⁰. ELi toimimise lepingu artikli 339 kohaselt ei tohi komisjoni liikmed, ametnikud ja muud teenistujad avalikustada ametisladuse hoidmise kohustuse alla kuuluvat teavet. See kohustus võib hõlmata konfidentsiaalset teavet ja ärisaladusi.
- (109) Kui komisjon kavatseb edastada liikmesriigi kohtule ametisladuse hoidmise kohustuse alla kuuluvat teavet, palub ta liikmesriigi kohtult kinnitust, et kohus garanteerib sellise konfidentsiaalse teabe ja ärisaladuste kaitse. Kui liikmesriigi kohus annab sellise garantii, edastab komisjon taotletud teabe, märkides ära need osad, mis kuuluvad ametisladuse hoidmise kohustuse alla ja mida seetõttu ei tohiks avalikustada. Kui liikmesriigi kohus aga sellist garantiid anda ei saa, jätab komisjon asjaomase teabe edastamata¹⁴¹.
- (110) Võib ette tulla ka muid olukordi, kus komisjonil ei pruugi olla võimalik liikmesriikide kohtutele teavet anda. Eelkõige võib komisjon keelduda teabe edastamisest liikmesriigi kohtule, kui selline edastamine kahjustaks Euroopa Liidu toimimist ja sõltumatust. Nii oleks see juhul, kui teabe andmine seaks ohtu komisjonile usaldatud ülesannete täitmise¹⁴² (näiteks teave komisjonisisese otsustusprotsessi kohta).
- (111) Selleks et tagada tõhus koostöö liikmesriikide kohtutega, püüab komisjon esitada liikmesriikide kohtutele palutud teabe ühe kuu jooksul teabetaotluse esitamisest. Kui komisjonil on vaja paluda liikmesriikide kohtutelt lisaselgitusi nende esialgsete teabetaotluste kohta või konsulteerida kolmandate isikutega, keda teabe edastamine otseselt mõjutab, algab ühekuuline ajavahemik uuesti alates selgituste saamise või konsulteerimise lõpetamise hetkest¹⁴³.

5.1.1.2. Arvamuste edastamine riigiabi eeskirjade kohaldamise kohta

- (112) Menetlusmääruse artikliga 29 antakse liikmesriikide kohtutele ka võimalus paluda komisjonilt arvamust riigiabi eeskirjade kohaldamisega seotud küsimuste kohta¹⁴⁴.
- (113) Kui liikmesriigi kohtus menetletakse kohtuasja, mille suhtes tuleb kohaldada riigiabi eeskirju, peavad liikmesriikide kohtud järgima asjakohaseid Euroopa Liidu õigusnorme ja liidu kohtute praktikat. Ilma et see piiraks aluslepingute lõplikku tõlgendamist liidu kohtute poolt, võivad liikmesriikide kohtud leida juhtnööre riigiabi eeskirjade kohaldamiseks komisjoni otsuste tegemise praktikast ning asjaomastest komisjoni teatistest ja suunistest. Liikmesriikide kohtud võivad leida juhtnööre ka komisjoni

¹⁴⁰ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 28. veebruar 1991, *Delimitis vs. Henninger Bräu*, C-234/89, ECLI:EU:C:1991:91, punkt 53; kohtuotsus, Üldkohus, 18. september 1996, *Postbank vs. komisjon*, T-353/94, ECLI:EU:T:1996:119, punkt 90.

¹⁴¹ Kohtuotsus, Üldkohus, 18. september 1996, *Postbank vs. komisjon*, T-353/94, ECLI:EU:T:1996:119, punkt 93; kohtumäärus, Euroopa Kohus, 6. detsember 1990, *Zwartveld jt*, C-2/88-IMM, ECLI:EU:C:1990:440, punktid 10 ja 11.

¹⁴² Kohtumäärus, Euroopa Kohus, 6. detsember 1990, *Zwartveld jt*, C-2/88-IMM, ECLI:EU:C:1990:440, punkt 11; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 26. november 2002, *First ja Franex*, C-275/00, ECLI:EU:C:2002:711, punkt 49; kohtuotsus, Üldkohus, 18. september 1996, *Postbank vs. komisjon*, T-353/94, ECLI:EU:T:1996:119, punkt 93.

¹⁴³ Selline olukord võib tekkida näiteks seoses teatava eraisikute esitatud teabega või juhul, kui liikmesriigi kohus taotleb teise liikmesriigi esitatud teavet.

¹⁴⁴ Menetlusmääruse artikli 29 lõike 1 teine pool.

varasematest arvamustest või märkustest, mis on avaldatud komisjoni veebisaidil, kui käsitletavat küsimust on sarnased teiste liikmesriikide kohtute käsitletud küsimustega¹⁴⁵.

- (114) Siiski võib ette tulla olukordi, kus komisjoni varasemad otsused või arvamused ning komisjoni teatised ja suunised ei anna liikmesriikide kohtutele piisavalt juhtnööre. Kooskõlas ELi lepingu artikli 4 lõikes 3 sätestatud lojaalse koostöö põhimõttega ja võttes arvesse liikmesriikide kohtute tähtsust riigiabi eeskirjade täitmise tagamisel, pakub komisjon liikmesriikide kohtutele võimalust taotleda riigiabi eeskirjade kohaldamisega seotud asjakohastes küsimustes komisjoni arvamust¹⁴⁶.
- (115) Komisjoni arvamust puudutavad taotlused võivad põhimõtteliselt hõlmata kõiki liikmesriikide kohtute menetluste käigus tekkinud riigiabiga seotud majanduslikke, faktilisi või õiguslikke küsimusi. Liikmesriikide kohtud võivad küsida komisjonilt muu hulgas järgmist:
- (a) kas teatav meede sisaldab abi elemente ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses ja kui sisaldab, siis kuidas arvutada abi summat. Sellised taotlused võivad käsitleda konkreetset riigiabielementi ELi toimimise lepingu artikli 107 tähenduses (täpsemalt ettevõtja mõiste, valikulise eelise olemasolu, meetme omistatavus liikmesriigile ja riigi ressursside kaasamine, võimalik konkurentsi moonutamine ja mõju liikmesriikidevahelisele kaubandusele);
  - (b) kas teatav abimeede vastab grupierandi määruse nõudele, nii et komisjoni eelnev teavitamine ei ole vajalik ja ELi toimimise lepingu artikli 108 lõikes 3 sätestatud rakendamiskeeld ei kohaldu;
  - (c) kas üksikabi kuulub abikava alla, millest on komisjonile teatatud ja mis on komisjoni otsusega tunnistatud siseturuga kokkusobivaks, või saab seda muul viisil käsitada olemasoleva abina ning seega ELi toimimise lepingu artikli 108 lõikes 3 sätestatud rakendamiskeeld ei kohaldu;
  - (d) kas esinevad erandlikud asjaolud,¹⁴⁷ mis takistavad liikmesriigi kohtul nõuda liidu õiguse alusel abi täielikku tagastamist;
  - (e) millised on liidu õigusest tulenevate kahjunõuete õiguslikud eeldused ja kuidas tekkinud kahju suurust määrata.
- (116) Liikmesriikide kohtutel ei ole õigust hinnata abimeetme kokkusobivust siseturuga ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 2, artikli 107 lõike 3, artikli 106 lõike 2 ega artikli 93 alusel¹⁴⁸. Seetõttu ei saa nad taotleda komisjonilt arvamust teatava abimeetme siseturuga kokkusobivuse kohta. Liikmesriikide kohtud võivad siiski küsida

---

¹⁴⁵ Vt punkt 5.1.2.

¹⁴⁶ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. juuli 1996, SFEI jt, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, punkt 50.

¹⁴⁷ Vt sellega seoses kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. juuli 1996, SFEI jt, C-39/94, EU:C:1996:285, punktid 68–71.

¹⁴⁸ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 4. märts 2020, CSTP Azienda della Mobilità vs. komisjon, C-587/18 P, EU:C:2020:150, punkt 90; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 19. juuli 2007, Lucchini, C-119/05, ECLI:EU:C:2007:434, punktid 50–52.

komisjonilt, kas ta juba hindab teatava abimeetme kokkusobivust siseturuga, nagu on selgitatud eespool punktis 5.1.1.1.

- (117) Komisjon esitab oma arvamuses kooskõlas ELi lepingu artikli 4 lõikes 3 sätestatud lojaalse koostöö põhimõttega liikmesriigi kohtule palutud faktilise teabe või majandusliku või õigusliku selgituse. Erinevalt liidu kohtute siduvast liidu õiguse tõlgendusest ei ole komisjoni arvamus liikmesriigi kohtule õiguslikult siduv.
- (118) Komisjon esitab oma arvamuse liikmesriikide kohtutele kooskõlas nende menetlusnormide ja -tavadega. Selleks et tagada tõhus koostöö liikmesriikide kohtutega, püüab komisjon esitada liikmesriigi kohtule taotletud arvamuse nelja kuu jooksul taotluse esitamisest. Kui komisjonil on vaja paluda liikmesriigi kohtult tema taotluse kohta lisaselgitusi, võidakse seda neljakuulist tähtaega pikendada.
- (119) Liikmesriikide kohtud peavad kaitsma ELi toimimise lepingu artikli 108 lõike 3 kohaselt üksikisikute õigusi ka ajal, mil komisjon koostab taotletud arvamust. Nagu on märgitud eespool, kehtib liikmesriigi kohtu kohustus kaitsta ELi toimimise lepingu artikli 108 lõike 3 kohaselt üksikisikute õigusi, sealhulgas ajutiste meetmete abil,¹⁴⁹ olenemata komisjoni veel esitamata arvamusest.

5.1.1.3. Amicus curiae märkuste esitamine

- (120) Menetlusmääruse artikli 29 lõike 2 kohaselt võib komisjon esitada riigiabi eeskirju kohaldavatele liikmesriikide kohtutele kirjalikke tähelepanekuid. Ta võib asjaomase kohtu loal esitada ka suulisi märkusi. Neid märkusi nimetatakse ka *amicus curiae* märkusteks. Komisjon esitab *amicus curiae* märkusi omal algatusel.
- (121) Kui tegemist on riigiabi küsimustega, võivad liikmesriikide kohtud või liikmesriigi kohtus menetletava kohtuasja pooled paluda siiski ka ise, et komisjon esitaks *amicus curiae* märkusi. Otsuse astuda liikmesriigi kohtus menetletavasse kohtuasja *amicus curiae*’na saab teha ainult komisjon ja see kuulub täielikult tema kaalutluspädevusse. Seetõttu ei ole komisjonil kohustust nendele taotlustele vastata ega nende suhtes seisukohta võtta.
- (122) Komisjon esitab *amicus curiae* märkused liikmesriigis toimuva kohtumenetluse raames, et tagada ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 või artikli 108 lõike 3 ühtne kohaldamine¹⁵⁰. Oma panuse vajalikkuse ja asjakohasuse hindamiseks võib komisjon muu hulgas kaaluda järgmist:
- (a) kas juhtumil on eeldatavasti mõju, mis ulatub konkreetsest juhtumist kaugemale (näiteks kui juhtum hõlmab üldist riigiabi küsimust);

---

¹⁴⁹ Vt eespool punkt 4.2.3.3.

¹⁵⁰ Komisjon on alates 2014. aastast esitanud *amicus curiae* märkusi abi olemasolu kohta, üldist majandushuvi pakkuva teenuse määratluse kohta ja komisjoni tagasinõudeotsuste täitmise kohta ning suuniseid selle kohta, kas kohaldada riigisisest või liidu õigust. Vt selle kohta „Final Study on the enforcement of State aid rules and decisions by national courts (COMP(2018)001)“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg, 2019, lk 111, kättesaadav aadressil <https://state-aid-caselex-accept.mybit.nl/report>.

- (b) kas komisjoni märkused võivad aidata tõhustada riigiabi eeskirjade täitmise tagamist asjaomaste liikmesriikide kohtute poolt;
  - (c) kui juhtum on seotud uue sisulise küsimusega, mida komisjoni otsuste tegemise praktikas või teatistes ja suunistes ei käsitleta, või
  - (d) kas kohtuasi on arutusel kohtus, mille otsust ei saa edasi kaevata.
- (123) Komisjon austab täielikult liikmesriikide kohtute sõltumatust ja toimimist. Mis puudutab eespool punktis 5.1.1.2 viidatud komisjoni arvamusi, ei ole *amicus curiae* märkused siduvad liikmesriigi kohtule, kes lahendab vaidlust, millesse komisjon astus. Enne *amicus curiae* märkuste omal algatusel esitamist teavitab komisjon asjaomast liikmesriiki, saates kirja selle alalisele esindusele Euroopa Liidu juures.
- (124) Selleks et komisjon saaks esitada kasulikke märkusi, võib ta paluda asjaomasel liikmesriigi kohtul edastada tema käsutuses olevad dokumendid, mis on vajalikud selleks, et komisjon saaks küsimust hinnata. Komisjon kasutab neid dokumente üksnes oma märkuste koostamiseks.
- (125) Menetlusmääruses ei ole *amicus curiae* märkuste esitamiseks menetlusraamistikku sätestatud. Seetõttu esitab komisjon oma märkused kooskõlas liikmesriikide menetlusnormide ja -tavadega, sealhulgas nendega, mis kaitsevad poolte õigusi. Kui liikmesriik ei ole veel kehtestanud asjakohast menetlusraamistikku, peab liikmesriigi kohus kindlaks määrama, milliseid menetlusnorme tuleks järgida tema menetluses olevas kohtuasjas *amicus curiae* märkuste esitamisel.
- (126) Riigisisises menetlusraamistikus tuleks järgida käesoleva teatise punktis 2.2 nimetatud põhimõtteid. See tähendab, et riigisisene menetlusraamistik märkuste esitamiseks ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 ja artikli 108 lõike 3 kohaldamisega seotud küsimuste kohta ei tohi muuta selliste märkuste esitamist a) ülemäära keeruliseks või praktiliselt võimatuks (kooskõlas tõhususe põhimõttega) ega b) keerulisemaks kui märkuste esitamine kohtumenetlustes, kus kohaldatakse samaväärset riigisisest õigust (vastavalt võrdväärsuse põhimõttele).

5.1.2. Ühtne kontaktpunkt ning arvamuste ja *amicus curiae* märkuste avaldamine

- (127) Et veelgi tõhustada koostööd ja teabevahetust liikmesriikide kohtutega, on komisjon loonud ühtse kontaktpunkti, kuhu liikmesriikide kohtud saavad oma taotlused esitada:

European Commission
Directorate General for Competition
COMP Amicus State Aid
1049 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË
Telefon: 0032 2 29 76271
Faks: 0032 2 29 53584
E-post: COMP-AMICUS-STATE-AID@ec.europa.eu

- (128) Komisjon kutsub liikmesriikide kohtuid üles jätkama selle ühtse kontaktpunkti kasutamist, et edastada komisjonile kogu käesoleva teatise punktide (5.1.1.1), 5.1.1.2 ja

5.1.1.3 kohane teave või vastav taotlus. Liikmesriikide kohtud võivad saata oma esildised ükskõik millises Euroopa Liidu 24 ametlikus keeles¹⁵¹.

- (129) Komisjon annab aru oma koostööst liikmesriikide kohtutega oma konkurentsipoliitika aastaaruandes. Ta avaldab oma arvamused ja märkused ka oma veebisaidil¹⁵².
- (130) Arvamuste või *amicus curiae* märkuste esitamisel palub komisjon liikmesriikide kohtutelt luba nende avaldamiseks. See võimaldab komisjonil avaldada esitatud arvamused ja *amicus curiae* märkused ning ka asjaomase kohtu tehtud otsused, kui need on kättesaadavad, oma veebisaidil.
- (131) Komisjoni eesmärk on luua spetsiaalne veebiplatvorm, kus liikmesriikide kohtud saavad saata komisjonile riigiabipoliitika kohta muid kui käesoleva teatise punktides 5.1.1.1, 5.1.1.2 ja 5.1.1.3 osutatud küsimusi, mis võivad nende igapäevatoos tekkida.

5.2. Liikmesriikide kohtute abi komisjonile

- (132) ELi lepingu artikli 4 lõikes 3 sätestatud lojaalse koostöö kohustus tähendab ka seda, et liikmesriigid, sealhulgas nende õigusasutused, peavad abistama liidu institutsioone liidu eesmärkide saavutamisel.
- (133) Riigiabi eeskirjade tõhusa täitmise tagamiseks palutakse liikmesriikide kohtutel edastada komisjonile viivitamata koopia kirjalikust kohtuotsusest, mille nad on teinud pärast seda, kui komisjon on esitanud teabe või arvamuse või *amicus curiae* märkused. See võimaldab komisjonil saada õigel ajal teada kohtuasjadest, mille kohta võib olla asjakohane esitada märkusi, kui üks pooltest kaebab kohtuotsuse edasi. Kohtuotsuse edastamisel teatavad liikmesriikide kohtud komisjonile, kas nad annavad loa selle kohtuotsuse avaldamiseks komisjoni veebisaidil.
- (134) Selleks et riigiabi eeskirju tulemuslikumalt ja ühtsemalt kohaldada, julgustab komisjon liikmesriike looma riigiabiasju menetlevate liikmesriikide kohtunike jaoks koordineerimiskeskusi. Komisjon on ka seisukohal, et teadmiste jagamiseks võib olla eriti oluline luua riigiabiasju menetlevate kohtunike ametlikke või mitteametlikke võrgustikke. Keskised koordineerimiskeskused ja kohtunike võrgustikud võivad anda liikmesriikide kohtunikele võimaluse jagada riigiabi valdkonna parimaid tavasid ning hõlbustada komisjonipoolset teabe edastamist riigiabipoliitika viimase aja suundumuste kohta näiteks koolituskursuste ja uudiskirjade abil.

6. RIIGIABI EESKIRJADE JA OTSUSTE TÄITMATA JÄTMISE TAGAJÄRJED

- (135) Nagu on osutatud käesoleva teatise punktides 4.2.1 ja 4.2.2, võidakse liikmesriikide kohtutelt nõuda ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 ja artikli 108 lõike 3 vahetut kohaldamist oma riigisisese õigussüsteemis. Kui liikmesriikide kohtud annavad oma otsustega uut abi, rikkudes rakendamiskeeldu, võib komisjon algatada menetlusmääruse artikli 12 kohase uurimismenetluse, et hinnata ebaseadusliku riigiabi kokkusobivust

¹⁵¹ Euroopa Liidu ametlike keelte täielik loetelu on esitatud ELi lepingu artikli 55 lõikes 1.

¹⁵² Komisjoni arvamuste ja *amicus curiae* märkuste avaldamiseks on vaja liikmesriigi kohtu nõusolekut.

siseturuga. Kui liikmesriikide kohtud ei suuda tagada komisjoni tagasinõudeotsusest või aluslepingutest tulenevate kohustuste täitmist,¹⁵³ võib komisjon algatada rikkumismenetluse.

- (136) Liikmesriikide kohtuid kui liikmesriikide asutusi kutsutakse üles võtma asjakohaseid meetmeid, et tagada tagasinõudeotsuste tulemuslik täitmine. Komisjoni tagasinõudeotsuste liikmesriikidepoolse täitmata jätmise tagajärgi on kirjeldatud komisjoni teatistes ebaseadusliku ja siseturuga kokkusobimatu riigiabi tagasinõudmise kohta¹⁵⁴.
- (137) Liikmesriikide kohtud peavad kaitsma ka üksikisikute õigusi rakendamiskeelu võimaliku rikkumise eest¹⁵⁵. Nagu on osutatud käesoleva teatise punktis 6.2, ei täida liikmesriigid ja nende kohtud, kes ei suuda neid õigusi kaitsta, oma liidu õigusest tulenevaid kohustusi¹⁵⁶.

6.1. Ebaseaduslikku abi käsitlevate menetluste algatamine komisjonis

- (138) Liikmesriikide kohtud võivad oma menetluse raames uut abi andes otse rikkuda ELi toimimise lepingu artikli 108 lõiget 3. See võib juhtuda, kui liikmesriigi kohus teeb otsuse, mis mõjutab riigiabi andmise akti rakendamist. Niisugune olukord tekib näiteks siis, kui lepingu või abi andmise otsuse tõlgenduse tagajärjeks on see, et abimeetme esialgset kestust pikendatakse¹⁵⁷.
- (139) Seepärast peavad liikmesriikide kohtud järgima ELi toimimise lepingu artikli 108 lõiget 3 ja teatama komisjonile kõikidest riigiabi andmise akti muutvatest või pikendavatest otsustest, mis on tehtud näiteks neid tõlgendades¹⁵⁸.
- (140) Kui liikmesriigi kohus ei taga rakendamiskeelu järgimist, teatades uuest abist ja lastes komisjonil seda hinnata, võib komisjon algatada ebaseadusliku riigiabi suhtes uurimise omal algatusel või pärast mis tahes huvitatud isikult menetlusmääruse artiklis 12 osutatud kaebuse saamist.

6.2. Rikkumismenetlus

- (141) ELi toimimise lepingu artiklis 258 on sätestatud, et kui komisjon on arvamusel, et liikmesriik ei ole täitnud aluslepingutest tulenevat kohustust, võib ta algatada rikkumismenetluse. Menetluse eesmärk on rikkumine lõpetada. Pärast kohtueelset

---

¹⁵³ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. september 2014, komisjon vs. Saksamaa, C-527/12, ECLI:EU:C:2014:2193, punkt 56.

¹⁵⁴ ([ELT C 247, 23.7.2019, lk 1–23](#)), punkt 6.

¹⁵⁵ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. oktoober 2006, Transalpine Ölleitung in Österreich, C-368/04, ECLI:EU:C:2006:644, punkt 38; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. november 2013, Deutsche Lufthansa, C-284/12, ECLI:EU:C:2013:755, punkt 28.

¹⁵⁶ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 23. jaanuar 2019, Fallimento Traghetti del Mediterraneo, C-387/17, ECLI:EU:C:2019:51, punkt 66; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 5. märts 2019, Eesti Pagar, C-349/17, ECLI:EU:C:2019:172, punkt 110.

¹⁵⁷ See, kas liikmesriigi kohus teeb otsuse ajutiste meetmete kohaldamise menetluses või põhimenetluses, ei ole oluline, sest mõlemal juhul võib see otsus abimeedet mõjutada, isegi kui otsus on vaid ajutine.

¹⁵⁸ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 26. oktoober 2016, DEI ja komisjon vs. Alouminion tis Ellados, C-590/14 P, ECLI:EU:C:2016:797, punktid 107 ja 108.

menetlust, mille raames komisjon esitab pärast asjaomase liikmesriigiga ametlikku arvamuste vahetust põhjendatud arvamuse, võib ta anda asja Euroopa Kohtusse.

- (142) Kui liikmesriikide kohtud ei tee ELi toimimise lepingu artikli 108 lõike 3 rikkumisest asjakohaseid järeldusi, ei täida nad oma aluslepingutest tulenevaid kohustusi. Sellega võib olla tegemist juhul, kui liikmesriikide kohtud ei takista ebaseadusliku abimeetme rakendamist või ei kohusta seda abi tagasi nõudma¹⁵⁹.
- (143) Liikmesriigi vastutus võib tuleneda ka liikmesriigi kohtute suutmatusest kaitsta üksikisikute õigusi, jättes seeläbi täitmata oma ELi toimimise lepingu artikli 108 lõikest 3 tulenevad kohustused. Euroopa Kohus on otsustanud, et liikmesriigid vastutavad kahju eest, mis on tekitatud liidu õiguse rikkumisega, sealhulgas rikkumistega, mis tulenevad viimase astmena asja lahendanud liikmesriigi kohtu otsusest^{160, 161}.

7. LÕPPSÄTTED

- (144) Käesoleva teatisega asendatakse 2009. aasta täitmisteatis.
- (145) Käesoleva teatise eesmärk on anda liikmesriikide kohtutele suuniseid riigiabi eeskirjade kohaldamise kohta. See ei ole liikmesriigi kohtute jaoks siduv ega mõjuta nende sõltumatust.
- (146) Komisjon võib käesoleva teatise läbi vaadata, kui kohaldatavaid Euroopa Liidu õigusnorme muudetakse või kui kohtupraktika tulevikus märkimisväärselt muutub.

---

¹⁵⁹ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 21. november 1991, Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires jt vs. Prantsusmaa, C-354/90, ECLI:EU:C:1991:440, punkt 12; kohtuotsus, Euroopa Kohus, 11. juuli 1996, SFEI jt, C-39/94, ECLI:EU:C:1996:285, punkt 70.

¹⁶⁰ Kohtuotsus, Euroopa Kohus, 30. september 2003, Köbler, C-224/01, ECLI:EU:C:2003:513, punkt 50.

¹⁶¹ Kui komisjon leiab, et liikmesriik ei ole täitnud ELi toimimise lepingu artikli 258 lõike 2 alusel langetatud kohtuotsuses kehtestatud kohustusi, võib ta pärast seda, kui ta on andnud asjaomasele liikmesriigile võimaluse esitada oma märkused, anda asja ELi toimimise lepingu artikli 260 lõike 2 alusel Euroopa Kohtusse.